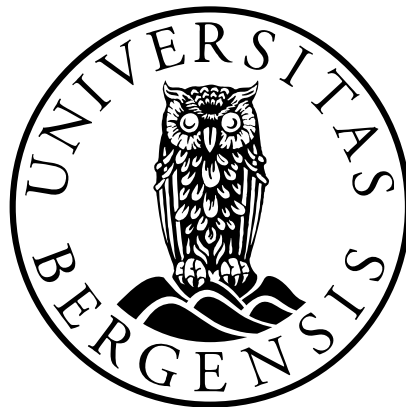

Omvendt voldsalarm som beskyttelsestiltak i familievoldssaker

En rettsdogmatisk og rettspolitisk analyse

Kandidatnummer: 28

Antall ord: 14467

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

11.12.2017

Forord

Da jeg startet arbeidet med masteroppgaven, var mitt ønske å bidra til debatten om bruk av omvendt voldsalarm som beskyttelsestiltak i familievoldssaker. Masteroppgaven er en analyse av de juridiske aspektene ved bruk av dette tiltaket. Det viste seg raskt at tematikken åpnet for drøfting av mange interessante problemstillinger. Av hensyn til oppgavens omfang, har det vært nødvendig å begrense analysen til et utvalg av disse. Jeg ser frem til å følge utviklingen i bruken av omvendt voldsalarm videre.

Jeg ønsker å takke de som har bidratt til at jeg fortsatt ser på tematikken og oppgaven med interesserte øyne nå som skrivesemesteret avsluttes. Takk til min veileder, professor Ørnulf Øyen ved Universitet i Bergen, for pedagogiske og konkrete tilbakemeldinger underveis i semesteret.

Videre vil jeg takke Likestillings- og diskrimineringsombudet for at jeg har fått disponere kontor plass hos dem i skrivesemesteret. En spesiell takk til May Schwartz, Maj-Christel Skramstad, Lene Nilsen og Katrine Pettersen for gode faglige diskusjoner.

Takk til Krisesentersekretariatet ved Tove Smaadahl og Sara Bondø for nyttig innspillsmøte om tematikken.

Jeg vil også takke Politidirektoratet for at de har sendt meg oppdatert statistikk og gitt utførlige svar på mine e-poster.

Avslutningsvis vil jeg takke Jonas for gode diskusjoner om enkelte av oppgavens problemstillinger, og Hans, Ellen og Anne for deres tilbakemeldinger ved gjennomlesning av oppgaven.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning.....	5
1.1 Tema.....	5
1.2 Presentasjon av reaksjonen.....	6
1.3 Problemstilling	7
1.4 Struktur.....	7
1.5 Øvrige betraktninger og avgrensninger	8
2 Hva er omvendt voldsalarm?.....	10
2.1 Oversikt	10
2.2 Hvordan fungerer tiltakets teknologi?.....	10
2.3 Hvilke plikter medfører teknologien for domfelte?	10
2.4 Hvilke tilleggsrestriksjoner følger av den tekniske gjennomføringen?	11
3 Norges menneskerettslige forpliktelser	12
3.1 Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK).....	12
3.1.1 Generelt om sikringsplikten	12
3.1.2 Den positive sikringsplikten.....	13
3.1.3 De negative pliktene.....	16
4 Hjemmelen for å idømme omvendt voldsalarm	18
4.1 Innledning.....	18
4.2 De allmenne vilkårene.....	18
4.2.1 Oversikt	18
4.2.2 Domfelte må ha begått en straffbar handling	19
4.2.3 Kravet til risiko for en fremtidig krenkelse	20
4.2.3.1 Oversikt	20
4.2.3.2 Hvilke fremtidige krenkelser er relevante?	20
4.2.3.3 Hvor stor må risikoen for en fremtidig krenkelse være?.....	23
4.2.3.4 Nærmere om risikovurderingen	23
4.2.4 Kan-skjønnets etter § 57 første ledd	24
4.3 Hva kan et rettighetstap gå ut på?	25
4.4 De spesielle vilkårene.....	26

4.4.1	Oversikt	26
4.4.2	Hva gir loven hjemmel for?	27
4.4.3	Nødvendighetskravet.....	29
4.4.3.1	Oversikt	29
4.4.3.2	Hvor strengt skal nødvendighetskravet forstås?.....	29
4.4.3.3	Hvilke momenter er særlig sentrale?.....	30
4.4.4	Kan-skjønnets etter § 57 femte ledd	31
4.4.4.1	Oversikt	31
4.4.4.2	Forbudssonens størrelse	32
4.4.4.3	Tilleggsbelastninger	33
4.5	Varigheten av et kontaktforbud med elektronisk kontroll	34
4.5.1	Oversikt	34
4.5.2	De ytre rammene	34
4.5.3	Hvordan avgjøre lengden i den enkelte sak?.....	35
5	Når kan domfelte straffes for brudd på omvendt voldsalarm?.....	37
5.1	Oversikt	37
5.2	Brudd på kontaktforbudet.....	37
5.3	Brudd på elektronisk kontroll.....	38
6	Rettspolitiske betraktninger.....	39
6.1	Innledning.....	39
6.2	I hvilken utstrekning brukes tiltaket?	39
6.3	Mulige forklaringer på manglende bruk i aktuelle saker	40
6.3.1	Manglende kunnskap om ordningen	40
6.3.2	Manglende avklaring av gjeldende rett	42
6.3.3	Ressurser	42
6.4	Er tiltaket egnet til å ivareta fornærmedes sikkerhet og hvordan kan fornærmede beskyttes i større grad enn i dag?	43
6.4.1	Oversikt	43
6.4.2	Hvilke forutsetninger må være oppfylt for at tiltaket kan brukes?	43
6.4.3	Praktiseres tiltaket på en måte som gir optimal effekt for fornærmede?	44
6.4.4	Et midlertidig beskyttelsestiltak	46
6.4.5	Bli byrden overført fra fornærmede til domfelte?.....	46
6.4.6	Har omvendt voldsalarm forebyggende effekt?	48

7	Veien videre	50
8	Kilde- og litteraturliste	51
8.1	Lover og forskrifter	51
8.2	Internasjonale konvensjoner	51
8.3	Forarbeider	51
8.4	Rettspraksis	52
8.4.1	Høyesterettspraksis	52
8.4.2	Underrettspraksis	52
8.5	Litteratur	53
8.5.1	Bøker og artikler	53
8.5.2	Rapporter	53
8.5.3	Annet	54
9	Vedlegg	56
9.1	Forkortelser av fotnoter	56
9.1.1	Forarbeider	56
9.1.2	Rettspraksis	56
9.1.3	Annet	56

1 Innledning

1.1 Tema

At familievold er et samfunnsproblem stadfestes i regjeringens statusrapport for handlingsplan mot vold i nære relasjoner fra 2017.¹ Forskning viser at familievold er et omfattende samfunnsproblem² som skjer på tvers av etnisitet, utdanningsnivå, inntektsnivå og sosiale klasser.³ Familievold har helsemessige og sosiale konsekvenser for de som rammes. For samfunnet medfører vold i nære relasjoner samfunnsøkonomiske kostnader i størrelsesorden 4,5 til 6 milliarder kroner årlig.⁴ Forekomsten av familievold er høy, til tross for at temaet har blitt viet stor politisk oppmerksomhet de senere årene. Det har blitt innført en rekke tiltak i forsøk på å bedre situasjonen.⁵

Straffeloven inneholder en særskilt lovbestemmelse som rammer familievold. Etter straffeloven § 282 bokstav a er det straffbart å alvorlig eller gjentatt mishandle sin nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer. Andre familiemedlemmer omfattes av bestemmelsens øvrige alternativer. Fornærmedes rettsstilling i familievoldssaker er styrket gjennom flere lovendringer. Eksempler på dette er fornærmedes rett til bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107 a første ledd bokstav a, og etter fjerde ledd og reglene om besøksforbud i straffeprosessloven § 222 a. Domstolene kan ilegge en som er domfelt for familievold kontaktforbud, jf. straffeloven § 57. Hovedforskjellen mellom et besøksforbud og et kontaktforbud er at et besøksforbud ilegges av påtalemyndigheten med eventuell overprøving av domstolene, mens et kontaktforbud idømmes av domstolene når det er begått en straffbar handling. Politiet har mulighet til å vurdere andre beskyttelsestiltak. Disse er blant annet mobil voldsalarm, sperret adresse og fiktiv identitet.⁶ 1. november 2017 trådte Europarådets konvensjon av 11. mai 2011 om forebygging og

¹ Statusrapport for handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2014-2017) 17. juli 2017 fra Justis- og beredskapsdepartementet side 8.

² Siri Thoresen og Ole Kristian Hjemdal, *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Oslo 2014 side 19.

³ Ingeborg Rasmussen, Steinar Strøm, Sidsel Sverdrup, og Haakon Vennemo, *Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner*. Vista Analyse Rapport 2012/41, Oslo 2012 side 81.

⁴ Vista Analyse (2012) side 7.

⁵ Se blant annet NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold – menns vold mot kvinner i nære relasjoner, Meld.St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve og Prop. 12 S (2016-2017) Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021).

⁶ Se Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven side 7, Forskrift 17. juli 2017 nr. 1201 til folkeregisterloven § 3-1-1 bokstav d og politiloven kapittel IIa.

bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbul-konvensjonen) i kraft for Norge. På ratifikasjonstidspunktet ble det lagt til grunn at norsk lovgivning oppfyller konvensjonens forpliktelser.⁷

En rekke personer, særlig kvinner, opplever at deres tidligere partner fortsetter å utøve vold eller true dem etter et samlivsbrudd, og at de derfor har behov for beskyttelse også etter samlivsbruddet.⁸ Typiske beskyttelsestiltak i slike situasjoner er besøksforbud etter straffeprosessloven § 222 a, eller mobil voldsalarm.⁹ Forarbeidene til straffeloven § 57 gir imidlertid uttrykk for at det særlig i saker om vold i nære relasjoner er flere eksempler på tilfeller hvor besøksforbud ikke blir overholdt.¹⁰ Rettspraksis om familievold, som gjennomgås i oppgaven, gir også holdepunkter for at det blir ilagt en rekke besøksforbud i slike saker, men at mange av forbudene ikke overholdes. Behov for ytterligere beskyttelsesmekanismer i familievoldssaker med brudd på besøksforbud var en av begrunnelsene for at et nytt beskyttelsestiltak ble innført 1. februar 2013.¹¹ I medhold av straffeloven 1902 § 33 femte ledd ble det gitt adgang til å kontrollere et idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll. Hjemmelen ble videreført i § 57 femte ledd ved innføringen av straffeloven 2005.¹² Beskyttelsestiltaket blir også betegnet som *omvendt voldsalarm*.¹³ Det er dette som er tema for denne oppgaven. Både betegnelsen omvendt voldsalarm og kontaktforbud med elektronisk kontroll vil bli benyttet i oppgaven.

1.2 Presentasjon av reaksjonen

Hjemmelen for å idømme omvendt voldsalarm finnes i straffeloven § 57 femte ledd. Det er tale om en elektronisk kontroll av om et idømt kontaktforbud overholdes. Regelen står i kapittelet om rettighetstap. Rettighetstap defineres som straff i straffeloven § 29 første ledd bokstav f, og kan dermed idømmes som straffereaksjon ved dom. Rettighetstapet kan også ilegges ved forelegg, jf. straffeprosessloven § 255. Et kontaktforbud kan idømmes eller ilegges sammen med andre former for straff etter straffeloven § 59.

⁷ Prop. 66 S (2016–2017) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) Samtykke til ratifikasjon av Europarådets konvensjon av 11. mai 2011 om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner side 5.

⁸ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 6.

⁹ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 7.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

¹² Prop. 64 L (2014-2015) Lov om ikraftsetting av straffeloven 2005 pkt. 4.4.

¹³ Politidirektoratets rundskriv fra 21.01.2013 RPOD-2013-3 side 1.

Lovtekstens oppbygning i straffeloven § 57 innebærer at de øvrige vilkårene for å idømme kontaktforbud må være oppfylt for at det kan vurderes om kontaktforbudet skal ilegges elektronisk kontroll. Hvis det er grunn til å tro at domfelte vil begå visse typer handlinger i fremtiden, kan vedkommende forbys å oppholde seg i bestemte områder eller forbys å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person. Formuleringen ”kan” medfører at domstolen må foreta en konkret vurdering av om det er forholdsmessig å idømme kontaktforbud i saken.

Etter femte ledd kan elektronisk kontroll av kontaktforbudet idømmes når det anses nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt. For å idømme elektronisk kontroll, må det foretas en ytterligere forholdsmessighetsvurdering av den elektroniske kontrollen. Hvis domstolene kommer til at elektronisk kontroll skal idømmes, kan den domfelte idømmes slik kontroll i hele eller deler av kontaktforbudsperioden.

1.3 Problemstilling

Oppgaven består av to hovedproblemstillinger. For det første ønsker jeg å analysere de materielle rammene for idømmelse av omvendt voldsalarm som rettighetstap i straffeloven. En slik kartlegging av de materielle rammene nødvendiggjør en analyse av en rekke vilkår. Oppgavens omfang setter imidlertid begrensninger for hvor utførlig analysen av de enkelte vilkårene er.

For det andre ønsker jeg å undersøke om omvendt voldsalarm er et egnet beskyttelsestiltak for å ivareta fornærmedes sikkerhet i familievoldssaker, og om endret bruk av tiltaket innenfor gjeldende rett kan gi fornærmede økt beskyttelse sammenlignet med dagens praksis.

1.4 Struktur

I oppgavens kapittel 2 presenteres ordningen med omvendt voldsalarm, herunder blant annet hvordan teknologien fungerer.

Deretter gjennomføres en rettsdogmatisk analyse i kapitlene 3 til 5. Analysen innledes i kapittel 3, med en presentasjon og drøfting av Norges menneskerettslige forpliktelser etter den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). I kapittel 4 drøftes de alminnelige vilkårene for å idømme et kontaktforbud og hva rettighetstapet kan gå ut på. Videre analyseres de spesielle vilkårene for å idømme elektronisk kontroll, samt rettighetstapets varighet. Ettersom det er den

elektroniske kontrollen av kontaktforbudet som er tema for oppgaven, er hovedvekten av analysen konsentrert rundt de spesielle vilkårene for idømmelse av omvendt voldsalarm. Den rettsdogmatiske analysen avsluttes i kapittel 5, hvor reglene for brudd på kontaktforbud med elektronisk kontroll gjennomgås.

I kapittel 6 presenteres utvalgte rettspolitiske vurderinger. Her forsøker jeg å avdekke om tiltaket er lite brukt og eventuelle forklaringer på dette. Videre drøftes det om beskyttelsestiltaket er egnet til å gi fornærmede beskyttelse, og hvordan fornærmedes sikkerhet kan ivaretas i større grad gjennom endret praksis.

1.5 Øvrige betraktninger og avgrensninger

I oppgaven ses bestemmelsen om omvendt voldsalarm i kontekst som et beskyttelsestiltak i familievoldssaker, fordi det særlig var med disse sakene for øyet at beskyttelsestiltaket ble innført.¹⁴ Oppgaven tar ikke opp særlige spørsmål utenfor familievold.

Av plasshensyn har jeg avgrenset mot temaer som kunne vært diskutert. Oppgaven avgrenses til særlig interessante spørsmål for ordningen med omvendt voldsalarm slik den er hjemlet som rettighetstap i dag. Andre måter å benytte elektronisk kontroll på som enten er innført i andre lover eller foreslått innført, diskuteres ikke.¹⁵ Videre er enkelte temaer som er for omfattende utelatt.

Det legges til grunn at lagringen av opplysninger om domfelte slik det fremkommer av straffeloven § 57 femte ledd annet punktum er forenelig med Grunnloven § 102, den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 8 og personopplysningsloven. Oppgaven reiser ikke spørsmål om selve lagringen av informasjon.

Videre tar oppgaven ikke opp adgangen til å overprøve eller endre vilkårene for omvendt voldsalarm i straffeloven § 58 tredje og femte ledd, fordi det foreligger lite eller ingen

¹⁴ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 6.

¹⁵ Se blant annet straffegjennomføringsloven § 16 annet ledd, NOU 2016: 24 om ny straffeprosesslov side 319 og 48-49 og Høringsnotat fra Justis- og beredskapsdepartementet fra november 2017, Endringer i straffegjennomføringsloven, forskrift om straffegjennomføring, og forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen.

rettspraksis om dette. Kontaktforbud i eget hjem diskuteres heller ikke, fordi idømmelse av omvendt voldsalarm krever at fornærmede og domfelte bor fra hverandre.¹⁶

Utover at det nevnes at den samlede reaksjonsfastsettelsen skal stå i et rimelig forhold til lovbruddet etter straffeloven § 29 andre ledd, blir det ikke foretatt en analyse av i hvilken grad elektronisk kontroll påvirker bruken eller utmålingen av andre straffereaksjoner, herunder for eksempel hva denne regelen innebærer for lengden på fengselsstraffen og kontaktforbudet med elektronisk kontroll.

Norge har ratifisert flere internasjonale konvensjoner som forplikter norske myndigheter til å gjennomføre konvensjonskravene i nasjonal rett. Blant disse er særlig den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) og Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbul-konvensjonen) relevante for denne oppgaven. I motsetning til EMK, fordrer anvendelse av Istanbul-konvensjonen imidlertid en nærmere vurdering av konvensjonens rekkevidde, relevans og vekt som rettskilde i norsk rett. Av plasshensyn avgrenses det derfor mot en behandling av Istanbul-konvensjonen i oppgaven.

¹⁶ RPOD-2013-3 pkt. 4.

2 Hva er omvendt voldsalarm?

2.1 Oversikt

Omvendt voldsalarm er et tilgjengelig beskyttelsestiltak i alle politidistrikter i Norge.¹⁷ I dette kapitlet redegjøres det for hvordan den elektroniske kontrollen etter straffeloven § 57 femte ledd fungerer gitt teknologien som benyttes i dag, herunder hvilke restriksjoner som følger av teknologien. De rettslige sidene av tiltaket omtales nærmere i kapittel 4, og nevnes i dette kapitlet kun der det er nødvendig for en forståelse av den tekniske løsningen som benyttes.

2.2 Hvordan fungerer tiltakets teknologi?

Med et kontaktforbud etter straffeloven § 57 annet ledd forbys domfelte å oppholde seg i bestemte områder eller å kontakte en bestemt person for en bestemt tidsperiode. Med omvendt voldsalarm er det alternativet om å angi en forbudssone for domfelte som er særlig aktuelt.

Den omvendte voldsalarmen er en fotlenke som inneholder GPS-signaler som politiet kan spore. Når omvendt voldsalarm idømmes blir det på samme måte som ved et kontaktforbud uten elektronisk kontroll, fastsatt en forbudssone som domfelte ikke kan bevege seg innenfor.¹⁸ Til forskjell fra et kontaktforbud uten elektronisk kontroll, blir politiet varslet ved alarm hvis en domfelt som bærer fotlenke beveger seg innenfor forbudssonen. Domfeltes posisjon blir også synlig for politiet.¹⁹

2.3 Hvilke plikter medfører teknologien for domfelte?

Utover at domfelte forbys å oppholde seg innenfor et angitt område, plikter domfelte å yte den bistand og å følge de instruksjoner som gis av politiet og som er nødvendig for gjennomføring av kontrollen, jf. straffeloven § 57 femte ledd tredje punktum. Dette innebærer blant annet at domfelte plikter å møte for påmontering av lenken og la politiet få tilgang til boligen sin for å

¹⁷ E-postsvar fra seniorrådgiver Ingvild Hoel i Politidirektoratet, seksjon for etterretning og forebygging av 26.september 2017.

¹⁸ RPOD-2013-3 pkt. 4.

¹⁹ RPOD-2013-3 pkt. 12.

sjekke GPS-dekningen og montere ladeutstyr.²⁰ Fotlenken må lades cirka to timer hver dag med ledning mellom fotlenken og stikkontakt.²¹ Tilstrekkelig opplading og vedlikehold av fotlenken er domfeltes eget ansvar,²² noe som innebærer at domfelte må lade enheten for at kontrollen skal fungere.

For at forbudssonen skal fungere og skape trygghet for fornærmede, må domfelte og fornærmede bo i viss avstand fra hverandre. Dette innebærer at domfelte kan bli pålagt å flytte.²³ Videre skal domfelte ha med seg en mobiltelefon til enhver tid, slik at politiet har mulighet til å kommunisere med vedkommende hvis alarmen blir utløst, og dermed få en avklaring på hva som kan være årsaken.²⁴

2.4 Hvilke tilleggsrestriksjoner følger av den tekniske gjennomføringen?

Teknologien som benyttes i dag innebærer at alarmen ikke bare utløses hvis den domfelte beveger seg inn i forbudssonen. Politiet varsles også hvis fotlenken går tom for batteri eller den domfelte oppholder seg på et sted uten GPS-dekning.²⁵ Dette innebærer for eksempel at vedkommende ikke kan ta t-bane, være på kino eller være i garasjeanlegg under bakken.²⁶

Den elektroniske kontrollen medfører inngrep i personvernet fordi ens bevegelser blir overvåket. Av personvern hensyn er det fastsatt i straffeloven § 57 femte ledd annet punktum at domfeltes bevegelser kun skal registreres når vedkommende beveger seg inn i den fastlagte forbudssonen, dersom den domfelte beveger seg i nærheten av fornærmede eller dersom det er feil/dekningsproblemer på utstyret. Det fremgår av straffeprosessloven § 216 n at opplysningene skal slettes så raskt som mulig hvis de ikke er av betydning for forebygging eller etterforskning av straffbare forhold. I praksis slettes opplysningene automatisk fra politiets systemer etter seks måneder.²⁷

²⁰ RPOD-2013-3 pkt. 5.

²¹ HR-2017-1840-A avsnitt 16.

²² Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 16.

²³ RPOD-2014-3 pkt 4.

²⁴ RPOD-2013-3 pkt. 5.

²⁵ HR-2017-1840-A avsnitt 16.

²⁶ RPOD-2013-3 pkt. 5.

²⁷ RPOD-2013-3 pkt. 12.

3 Norges menneskerettslige forpliktelser

3.1 Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

EMK med tilleggsprotokoller er gjort til norsk rett med forrang gjennom menneskerettsloven §§ 2 og 3. Frem til Grunnloven fikk et eget kapittel om menneskerettigheter i 2014 var det de internasjonale forpliktelsene som ble benyttet som hjemmel ved menneskerettslige spørsmål. Etter at Grunnloven fikk sine egne menneskerettighetsbestemmelser, har det oppstått spørsmål om hvordan dette påvirker bruken av rettighetene etter EMK i norsk rett.

Innføring av menneskerettighetene i Grunnloven skulle ikke innebære nye materielle rettigheter.²⁸ Om forholdet mellom rettighetene etter Grunnloven og EMK, uttaler Høyesterett i Rt. 2014 s. 1292 avsnitt 14 at innholdet og rekkevidden av bestemmelsene i Grunnloven må fastlegges i lys av de internasjonale bestemmelsene. Samtidig er det naturlig at Høyesterett etter 2014 benytter Grunnlovens menneskerettsbestemmelser i sine avgjørelser som ramme og kontekst for rettighetsvernet.²⁹

Etter Grunnloven § 92 plikter staten å respektere og sikre menneskerettighetene. Sikringsplikten rekkevidde etter Grunnloven er i liten grad avklart. Rettspraksis gir per i dag ikke holdepunkter for en mer vidtgående plikt etter Grunnloven enn etter EMK. På bakgrunn av dette anses det mest hensiktsmessig å behandle EMKs artikler i oppgaven. I dette kapittelet diskuteres hvilke rettigheter enkelte artikler fra EMK oppstiller, og hvilke plikter ivaretagelsen av rettighetene medfører. Gjennomgangen danner bakteppet for analysen av hjemmelen for å idømme omvendt voldsalarm, og trekkes inn i oppgavens rettspolitiske del.

3.1.1 Generelt om sikringsplikten

Det fremkommer av EMK artikkel 1 at partene skal "secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms...of this Convention". Artikkelen stiller krav til at konvensjonsstatene forplikter seg til å respektere og sikre borgernes menneskerettigheter. Poli- og påtalemyndighet

²⁸ Dok. nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011 side 13 og Arnfinn Bårdsen, "Grunnloven, straffeprosessen og strafferetten – noen linjer i Høyesterettspraksis etter Grunnlovsreformen 2014", *Jussens Venner* 1/2017 vol. 52 side 1.

²⁹ Bårdsen (2017) side 12.

er en sentral myndighet på strafferettens område, og det er deres faktiske myndighetsutøvelse innenfor det rettslige rammeverket som er avgjørende for om sikringsplikten oppfylles.³⁰

I juridisk litteratur hvor EMKs påvirkning på politi- og påtalemyndighetenes arbeid er analysert ved gjennomgang av EMD-praksis, oppstilles tre pliktsituasjoner for politi- og påtalemyndigheten, som alle har en side til sikringsplikten etter artikkel 1. Disse omtales som de negative pliktene ved inngrepstilfeller, plikten til å sikre en rettferdig rettergang og de positive beskyttelses- og straffeforfølgningsplikter.³¹ Det er særlig grensene for de negative pliktene ved inngrep og de positive pliktene til beskyttelse og straffeforfølgning som er av betydning ved spørsmål om omvendt voldsalarm. I denne oppgaven redegjøres det derfor ikke for plikten til å sikre rettferdig rettergang.

3.1.2 Den positive sikringsplikten

Den positive sikringsplikten, som etter EMD-praksis er forankret i EMK artikkel 1, jf. særlig artikkel 2, artikkel 3 og artikkel 8, oppstiller krav om at det aktivt iverksettes tiltak og gjøres inngrep fra myndighetene for å forhindre at privatpersoner krenker andre privatpersoners rettigheter etter EMK.³² Sikringsplikten innebærer at norske myndigheter kan krenke menneskerettighetene hvis de ikke gjør nok for å ivareta befolkningens rettigheter etter konvensjonen.

Etter EMD-praksis inntreder det en straffeforfølgningsplikt når det foreligger en påstand, anmeldelse eller noe som gir en rimelig mistanke om krenkelser av individuelle rettigheter.³³ Når straffeforfølgningsplikten har inntrådt, må forfølgningen etter EMD-praksis være tilstrekkelig hurtig, objektiv, intensiv og av et visst omfang for at den skal være i samsvar med sikringsplikten.³⁴ Plikten innebærer imidlertid ikke krav om å beslutte tiltale og irettføring, fordi det avhenger av at beviskravet i strafferetten er oppfylt.³⁵

I saker om familievold benytter EMD artikkel 3 og artikkel 8. Etter EMK artikkel 3 har borgerne rett til ikke å bli utsatt for ”inhuman or degrading treatment”. Alvorlige former for familievold³⁶,

³⁰ Gert Johan Kjelby, *Påtalerett*, Oslo 2017 side 119.

³¹ Kjelby (2017) side 120.

³² Kjelby (2017) side 121-122.

³³ Kjelby (2017) side 123.

³⁴ Kjelby (2017) side 121-122.

³⁵ Kjelby (2017) side 127.

³⁶ Meld.St. 15 (2012-2013) side 25.

og reelle og umiddelbare trusler om vold som oppfattes å bli gjennomført i tilstrekkelig nærhet i tid, kan omfattes av artikkelen.³⁷ EMK artikkel 8 gir alle ”right to respect for his private and family life, his home and his correspondence”. EMD-praksis er noe uklar ved valg mellom artikkel 3 og artikkel 8. Ettersom artikkel 8 dekker de fleste straffbare handlinger mot liv, trusler, seksuelle krenkelses og forfølgelse og plagsom atferd, er det av mindre betydning hvilken artikkel som benyttes i en familievoldssak.³⁸ Konvensjonsstatene plikter å beskytte privatpersoner mot vold begått av andre privatpersoner.³⁹

I Rt. 2013 s. 588 vurderte Høyesterett om Norge hadde brutt sikringsplikten i EMK artikkel 1. Saken omhandler ikke omvendt voldsalarm, men tar stilling til om politiets manglende håndhevelse av gjentatte brudd på både besøks- og kontaktforbud, etter at fornærmede hadde blitt utsatt for grov vold, trakassering og forfølgelse, var å anse som et brudd på sikringsplikten.

Høyesterett viser til EMDs utvikling og presisering av sikringspliktens rekkevidde. Det uttales i avsnitt 46 at sikringsplikten tar høyde for at politiarbeid må skje på bakgrunn av fastsatte prioriteringer og ressursmessige rammer, men at politiet har en plikt til å reagere mot ”reell og umiddelbar risiko som de er kjent med, eller burde være kjent med, med de tiltak som det ut fra situasjonen er rimelig å forvente”. Kravet til effektiv etterforskning er et spørsmål om tilstrekkelig innsats, ikke et bestemt resultat.⁴⁰

Ifølge Høyesterett er myndighetenes skjønnsmargin ved valg av virkemidler et spørsmålet om de tiltak som er iverksatt samlet sett var adekvate og forholdsmessige.⁴¹ Etter EMK kreves det at beskyttelsestiltakene gjennomføres på en måte som gir reell beskyttelse, og som tar hensyn til omstendighetene i saken. Høyesterett fremhever på bakgrunn av dette at myndighetene har en særlig oppfordring til å iverksette effektive beskyttelsestiltak i saker om vold mot kvinner, jf. avsnitt 49.

I dommen ble besøksforbud ansett for å være et adekvat virkemiddel for å beskytte mot personforfølgelse. Imidlertid medførte manglende håndhevelse, ved at gjentatte brudd og trusler ikke ble etterforsket og straffeforfulgt, brudd på sikringsplikten. Videre mente Høyesterett at

³⁷ Gert Johan Kjelby, *Mellom rett og plikt til straffeforfølgning*, Oslo 2013 side 402.

³⁸ Kjelby (2017) side 128. Se også Rt. 2013 s. 588.

³⁹ Kjelby (2017) side 122.

⁴⁰ Kjelby (2017) side 126.

⁴¹ Rt. 2013 s. 588 avsnitt 47.

pågrepelse og eventuell varetektsfengsling burde ha vært vurdert, og at bruddene på besøksforbudet skulle ha vært påtalt og irettført.

Høyesteretts uttalelser om sikringsplikten gjør at det kan reises spørsmål om domstolene kan ha en plikt til å idømme omvendt voldsalarm, og om påtalemyndigheten kan ha en plikt til å legge ned påstand om omvendt voldsalarm forutsatt at det er bevismessig grunnlag for slik forfølgning. Det er usikkert hvor langt EMD vil gå i å oppstille krav om hvilke strafferettslige inngrep politi- og påtalemyndighet bør bruke,⁴² og det er dermed vanskelig å konkludere på spørsmålene over. Enkelte betraktninger presenteres nedenfor.

Aktive inngrep i personers rettigheter for å oppfylle den positive sikringsplikten, medfører en motstrid mellom to personers rettigheter etter konvensjonen. EMD har i sin praksis uttalt at rekkevidden av plikten beror på om det er foretatt en riktig balansering av de motstridende interesser.⁴³ Ved reaksjonsfastsettelsen må domstolen foreta en konkret vurdering av hvilken straff som er mest hensiktsmessig.⁴⁴ Så lenge domstolene idømmer en reaksjon som er forholdsmessig og samtidig egnet til å gi reell beskyttelse, kan det vanskelig oppstilles en plikt for domstolene til å idømme omvendt voldsalarm.

Heller ikke for påtalemyndigheten kan det oppstilles en generell plikt til å påstå omvendt voldsalarm. Dette underbygges av EMD-praksis, hvor det uttales at påtalemyndigheten også ved strafferettslige inngrep har en skjønnsmargin ved valg av virkemidler.⁴⁵ Skjønnsmarginen kan tale for at påtalemyndigheten kan velge å legge ned påstand om den reaksjonsformen de mener er hensiktsmessig i den enkelte sak og som samtidig er egnet til å gi reell beskyttelse. Det kan for eksempel innebære at det blir påstått fengselsstraff.

Manglende påstand om omvendt voldsalarm der øvrige tiltak ikke anses å gi reell beskyttelse vil derimot gå ut over rettsikkerheten til fornærmede. I en slik situasjon kan det argumenteres for at det ikke er iverksatt adekvate og forholdsmessige tiltak sett hen til den særlige oppfordringen om å gi reell beskyttelse i saker om vold mot kvinner. Særlig vil dette kunne være aktuelt i grove familievoldssaker. Dette støttes av at påtalemyndigheten vil ha mindre skjønnsmargin i saker hvor alvorlighetsgraden er tilstrekkelig kvalifisert til å omfattes av artikkel 3, enn i spørsmål om

⁴² Kjelby (2013) side 410.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Oslo 2016 side 455.

⁴⁵ Kjelby (2013) side 411.

krenkelser av artikkel 8.⁴⁶ Juridisk teori kan synes å støtte et slikt standpunkt, ved at det motsetningsvis argumenteres for at sikringsplikten vil være ivaretatt der påtalemyndigheten bruker tilgjengelige beskyttelsestiltak og håndhever straffeloven i tråd med riksadvokatens uttalelser om familievoldssaker.⁴⁷ Riksadvokaten har i rundskriv om mål og prioriteringer for 2017 uttalt på side 6 at omvendt voldsalarm bør benyttes oftere. Manglende påstand om tiltaket kan derfor tilsi at påtalemyndigheten ikke håndhever straffeloven i tråd med gitte retningslinjer, som potensielt kan anses som et brudd på sikringsplikten. Det vil uansett måtte foretas en konkret vurdering av ivaretagelsen av sikringsplikten i den enkelte sak.

3.1.3 De negative pliktene

Retten til frihet etter EMK artikkel 5 og bevegelsesfrihet etter EMK tilleggsprotokoll 4 artikkel 2 nr. 3 gjelder i utgangspunktet for alle, også den som begår familievold. På nærmere vilkår kan det gjøres inngrep i disse rettighetene. De negative pliktene får betydning når staten vurderer å gjøre inngrep i en persons rettigheter etter EMK. Både Grunnloven og EMK begrenser påtalemyndighetens og domstolenes bruk av straff.⁴⁸

Etter artikkel 5 nr. 1 bokstav a er det adgang til å frihetsberøve en person hvis det er bestemt i lov og personen er domfelt av en kompetent domstol. Det er også adgang til å gjøre inngrep i bevegelsesfriheten til en person hvis det er i samsvar med lov og anses nødvendig blant annet for å beskytte andres rettigheter og friheter. Dette fremkommer av EMK tilleggsprotokoll 4 artikkel 2.

Kontaktforbud med elektronisk kontroll innebærer en begrensning i en domfelts bevegelsesfrihet.⁴⁹ Om idømmelse av elektronisk kontroll av kontaktforbudet også kan anses som en frihetsberøvelse etter EMK artikkel 5, beror på en konkret vurdering av den enkelte sak, hvor grad og intensitet er sentrale momenter.⁵⁰

Ettersom omvendt voldsalarm er hjemlet i straffeloven § 57 og det er domstolene som idømmer slik kontroll når vilkårene er oppfylt, herunder at det er forholdsmessig, er idømmelse av omvendt voldsalarm ikke i seg selv i strid med Norges forpliktelser etter konvensjonen.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Kjelby (2013) side 452.

⁴⁸ Kjelby (2017) side 120.

⁴⁹ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 17.

⁵⁰ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 11 og 18.

Det må, som nevnt, foretas en balansering av domfelte og fornærmedes interesser i den konkrete saken.⁵¹ Det innebærer at jo mer alvorlig familievold domfelte har utøvd, desto større inngrep i sin frihet må vedkommende tåle. Samtidig vil inngrepets grad og intensitet påvirke balanseringen av interessene.

⁵¹ Kjelby (2013) side 410.

4 Hjemmelen for å idømme omvendt voldsalarm

4.1 Innledning

Hjemmelen for rettighetstap, herunder kontaktforbud med elektronisk kontroll i straffeloven § 57, er plassert i den alminnelige delen av straffeloven, og kan anvendes som straff i enhver sak hvor vilkårene i bestemmelsen er oppfylt. Bestemmelsen angir både allmenne vilkår for idømmelse av kontaktforbud og spesielle vilkår for elektronisk kontroll. I analysen av straffeloven § 57 tas det utgangspunkt i samme inndeling. Før de spesielle vilkårene for elektronisk kontroll drøftes, redegjøres det for hva et kontaktforbud kan gå ut på. Avslutningsvis redegjøres det kort for hvor lenge omvendt voldsalarm kan idømmes. Ettersom tema for oppgaven er omvendt voldsalarm, vil de allmenne vilkårene behandles noe kortere. Fokuset ligger på vilkårene som oppstilles i bestemmelsens femte ledd.

4.2 De allmenne vilkårene

4.2.1 Oversikt

De allmenne vilkårene for å idømme kontaktforbud står i straffeloven § 57 første ledd. Den som har begått en straffbar handling kan ilegges kontaktforbud når det er grunn til å tro at vedkommende ellers vil begå en straffbar handling overfor en annen person, forfølge en annen person, eller på annet vis krenke en annens fred.

I annet ledd presenteres reglene for hva kontaktforbudet kan gå ut på. Vedkommende kan forbys å oppholde seg i bestemte områder, eller å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person. Dette utgangspunktet suppleres av fjerde ledd hvor det fremkommer at et kontaktforbud kan begrenses på nærmere angitte vilkår.

4.2.2 Domfelte må ha begått en straffbar handling

For at kontaktforbud skal kunne idømmes, må vedkommende ha begått en ”straffbar handling”, slik det fremkommer av straffeloven § 57 første ledd. Dette kravet er ikke i seg selv et vilkår, men en konsekvens av at kontaktforbudet anses som straff etter straffeloven § 29 første ledd. Ettersom kontaktforbud er definert som straff, må vedkommende i henhold til legalitetsprinsippet i Grunnloven § 96 første ledd være skyldig i en straffbar handling for at beskyttelsestiltaket skal kunne benyttes. Først når det er konstatert at vilkårene for å idømme straffansvar er oppfylt, blir det spørsmål om hvilken straff som skal idømmes. Dette innebærer at det ikke gjøres unntak fra straffbarhetsvilkårene ved rettighetstap.

Det oppstilles heller ingen nærmere krav om en bestemt strafferamme, eller art og omfang av den straffbare handlingen, for å kunne benytte kontaktforbud.

I praksis er det i saker om begåtte volds- og seksuallovbrudd at kontaktforbud oftest idømmes. Andre straffbare handlinger kan også skape et behov for kontaktforbud, for eksempel personforfølgelse.⁵² Hvorvidt det må være en sammenheng mellom den begåtte straffbare handlingen og de fremtidige krenkelsene som ønskes forhindret, diskuteres nærmere i avsnitt 4.2.3.2.

Utover kravet om at det er begått en straffbar handling, er bestemmelsen om kontaktforbud i straffeloven § 57 formulert likt som regelen om besøksforbud i straffeprosessloven § 222 a. I forarbeidene til straffelovens regler om kontaktforbud uttales det eksplisitt at bestemmelsens formuleringer er utformet på samme måte som i straffeprosessloven § 222 a.⁵³ Det legges til grunn at rettskilder knyttet til bestemmelsen i straffeprosessloven vil kunne gi veiledning ved tolkningsspørsmål om bestemmelsen om kontaktforbud.⁵⁴ Enkelte steder i oppgaven henvises det derfor til rettskilder som omhandler straffeprosessloven.

⁵² Magnus Matningsdal, *Straffeloven Alminnelige bestemmelser Kommentartutgave*, Oslo 2015 side 562.

⁵³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff side 323.

⁵⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 324-325. Matningsdal (2015) side 562.

4.2.3 Kravet til risiko for en fremtidig krenkelse

4.2.3.1 Oversikt

Etter straffeloven § 57 første ledd kan et kontaktforbud ilegges når det er grunn til å tro at domfelte vil begå en straffbar handling overfor en person, forfølge en annen person eller på annet vis krenke en annens fred.

Bestemmelsens formulering medfører at det oppstår spørsmål om hvilke fremtidige krenkelser som omfattes av bestemmelsen, hvor stor risikoen for slik fremtidig krenkelse må være og hvilke momenter som er relevante i risikovurderingen.

4.2.3.2 Hvilke fremtidige krenkelser er relevante?

Som gjengivelsen av straffeloven § 57 første ledd i punktet over viser, er det tre alternative fremtidige krenkelser som gjør at kontaktforbud kan idømmes, forutsatt at øvrige vilkår er oppfylt.

For det første kan kontaktforbud idømmes hvis det er grunn til å tro at domfelte vil ”begå en straffbar handling overfor en person”, jf. bokstav a. Den alminnelige språklige forståelsen av vilkåret tilsier at alternativet omfatter handlinger mot et annet menneske som er straffbare etter straffeloven.

Formuleringen er vid, og på samme måte som i bestemmelsens første ledd første punktum, kreves ikke straffbare handlinger av en viss art eller omfang. Det oppstilles derimot krav om at den straffbare handlingen må være mot ”en person”. Det kan ut ifra formuleringen ”en person” være noe uklart om bestemmelsen avgrenser mot handlinger som går ut over flere personer. Etersom det ikke er benyttet apostrofe tilsier ordlyden rent språklig at det kun er ment å avgrense mot alle straffbare handlinger som ikke er rettet mot personer, og at også handlinger rettet mot flere personer omfattes.

En slik forståelse underbygges av forarbeidene, hvor det fremkommer at kontaktforbud kan ilegges for å beskytte flere personer, forutsatt at det gjelder en nærmere angitt krets av personer. Kravet om en viss konkretisering av kretsen som skal beskyttes av kontaktforbudet innebærer at

bestemmelsen ikke kan brukes for å beskytte den alminnelige ro og orden.⁵⁵ Det uttales at denne forståelsen av en krets personer gjelder for alle de tre alternativene i bokstav a til c.⁵⁶ Høyesterett legger til grunn samme vurdering i rettspraksis.⁵⁷ I saker om familievold vil identifisering av den eller de fornærmede som regel være uproblematisk.

Bestemmelsen oppstiller ikke i seg selv et krav om at personen(e) berørt av den straffbare handlingen må være den/de samme som potensielt kan berøres av fremtidige krenkelser, og heller ikke et krav om sammenheng mellom den allerede begåtte straffbare handlingen og de potensielle fremtidige krenkelsene. Det kan derfor reises spørsmål om et kontaktforbud kan idømmes for å beskytte andre mennesker enn de som ble berørt av de straffbare handlingene, og om det vil være adgang til å idømme kontaktforbud for fremtidige krenkelser som er av en annen art eller omfang enn de begåtte straffbare handlingene.

Lovens ordlyd stenger ikke for at det idømmes kontaktforbud for å beskytte andre personer enn den eller de som ble berørt av den straffbare handlingen. Bevismessig vil det være vanskelig å påvise risiko for fremtidige krenkelser mot helt andre mennesker. På bakgrunn av formålet med bestemmelsen, som er å beskytte fornærmede, sammenholdt med kravet om en viss konkretisering av personkretsen, må det likevel være slik at kontaktforbudet skal beskytte mot krenkelser som til en viss grad berører de samme personene som ble berørt av den straffbare handlingen.

Lovens formulering stenger heller ikke for at det idømmes kontaktforbud på bakgrunn av risiko for andre typer handlinger enn hva domfelte dømmes for. På den andre siden krever bestemmelsen at det er ”grunn til å tro” at domfelte vil begå nye handlinger av en viss art mot en person. I likhet med vurderingen av krenkelser mot ulike personer, vil det være vanskelig å kunne påvise grunn til å tro at domfelte vil begå nye krenkelser av en helt annen karakter. Selv om bestemmelsens formulering gjør at alle straffbare handlinger mot en person kan være relevante, er det i praksis nye volds- og seksuallovbrudd, trusler og personforfølgelse man ønsker å forhindre ved idømmelse av kontaktforbud.⁵⁸

⁵⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 456, jf. Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven side 45.

⁵⁶ Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) side 44 og 45.

⁵⁷ Se blant annet HR-2017-1252-A avsnitt 64.

⁵⁸ Matningsdal (2015) side 563.

For det andre gir straffeloven § 57 første ledd bokstav b adgang til å idømme kontaktforbud når det er grunn til å tro at domfelte vil ”forfølge en annen person”.

Ordlyden omfatter å følge etter eller å kontakte en person. I ordet ”forfølge” ligger det språklig sett en kvalifisering av handlingen(e), ved at disse må være av en viss alvorlighet eller varighet for å kunne omfattes.

Ses alternativet i sammenheng med alternativet i straffeloven § 57 første ledd bokstav a, innebærer ordlyden at det ikke er krav om at den fremtidige forfølgelsen i seg selv må være av en slik art at den er straffbar. Slik straffbar personforfølgelse etter straffeloven § 266 vil rammes av bokstav a.

En slik forståelse av bokstav b støttes av forarbeidene hvor det nevnes eksempler som at domfelte følger etter fornærmede eller møter opp der fornærmede er, slik at fornærmede oppfatter det som truende, men som likevel ikke i seg selv er straffbar forfølgelse etter loven.⁵⁹

Forarbeidsuttalelsen fremhever den virkning forfølgelse kan ha på fornærmede som sentralt. For fornærmede er det irrelevant om handlinger er straffbare eller ikke, så lenge de er egnet til å fremkalle frykt og dermed medføre en stor belastning. Straffereaksjonen skal ikke først og fremst forhindre kriminalitet, men gi beskyttelse til personer.

For det tredje kan kontaktforbud idømmes når det er grunn til å tro at domfelte vil ”på annet vis krenke en annens fred”, jf. straffeloven § 57 første ledd bokstav c.

Ordlyden omfatter å plage en person på andre måter enn hva som er angitt i bokstav a og b. Bokstav c fremstår dermed som et alternativ som kan omfatte ulike former for forstyrrende atferd som ikke omfattes av de to andre alternativene i loven.

Det følger av forarbeidene til bestemmelsen om besøksforbud i straffeprosessloven at eksempler på å krenke en annens fred er å dukke opp der vedkommende bor, ringe eller trakassere vedkommende på offentlige steder.⁶⁰ Ettersom disse eksemplene kan minne om forfølgelseshandlinger, viser uttalelsen at det ikke er klare skiller mellom de tre alternativene i § 57 første ledd. Selv om bestemmelsen er formulert vidt, presiseres det at legalitetsprinsippet kan sette grenser for hvilke handlinger som kan sies å omfattes av alternativ c.

⁵⁹ Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) side 45.

⁶⁰ *Ibid.*

4.2.3.3 Hvor stor må risikoen for en fremtidig krenkelse være?

Det følger av straffeloven § 57 første ledd at kontaktforbud kan ilegges når det er ”grunn til å tro” at domfelte vil gjøre handlinger i fremtiden som nevnt ovenfor. Ordlyden tilsier at det må foreligge visse objektive holdepunkter, og legger opp til at det skal foretas en konkret risikovurdering for fremtidig vold eller annen forfølgelse eller krenkelse. Sammenholdt med resten av bestemmelsen må det foreligge holdepunkter som gjør at det er en mulighet for at den som allerede har begått straffbare handlinger på ny vil handle på en bestemt klanderverdig måte. Selv om det etter en språklig forståelse må kunne påvises konkrete faktorer som gjør nye krenkelser mulig, tilsier ikke formuleringen at det stilles strenge krav til hvor stor risiko det må kunne påvises for å idømme kontaktforbud. Dette underbygges av at det er tilstrekkelig å påvise grunn til å tro, sammenlignet med det strafferettslige beviskravet, hvor det kreves at noe er bevist utover enhver rimelig tvil.⁶¹

I forarbeidene fremkommer det at det ikke kreves sannsynlighetsovervekt for fremtidige krenkelser. Det legges videre til grunn at begrepet skal forstås på samme måte som bestemmelsen i straffeprosessloven § 222 a.⁶² I Rt. 1998 s. 1638, som gjaldt forståelsen av straffeprosessloven § 222 a, uttalte Høyesterett at det må foreligge en ”nærliggende og reell risiko”. Formuleringen er videreført i senere rettspraksis.⁶³ Krav om sannsynlighetsovervekt ville innebære at tilfeller hvor det er nærliggende risiko for for eksempel grov vold og seksuelle overgrep, ikke kan søkes forhindret ved bruk av kontaktforbud, noe som ville være uheldig. Til sammenligning kreves det sterk sannsynlighetsovervekt for fremtidig kriminalitet for varetektsfengsling ved gjentakelsesfare, jf. straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 3. Varetektsfengsling er imidlertid et mer inngripende virkemiddel, og lovgiver har med de ulike formuleringene av kravene til sannsynlighet valgt lempeligere vilkår for straffesanksjonen kontaktforbud.

4.2.3.4 Nærmere om risikovurderingen

Vilkåret ”grunn til å tro” innebærer at det må gjøres en fremtidsvurdering av risikoen for ny kriminalitet. Loven gir ikke uttrykk for hvilke momenter som er relevante i risikovurderingen, noe som kan tyde på at det meste kan ses på som relevant. Bestemmelsen sier heller ikke noe om

⁶¹ Andenæs (2016) side 103.

⁶² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 456.

⁶³ Se HR-2017-843-U.

at enkelte momenter særskilt skal vektlegges. Bestemmelsen legger dermed i seg selv ingen positive føringer for vurderingen.

Det må ses hen til det øvrige rettskildebildet for nærmere avklaring. Forarbeidene til straffeprosessloven § 222 a gir veiledning om hvilke momenter som er relevante i risikovurderingen. Der fremheves tidligere handlinger, trusler og andre forhold som tilsier at det er en risiko for overtredelse av bestemmelsen som relevante momenter.⁶⁴ Av forarbeidene til straffeloven fremkommer det at det ofte vil være de begåtte straffbare handlingene som gir grunn til å frykte fremtidige krenkelser. Likevel kan også andre forhold som kommer frem under saken inngå i rettens avgjørelsesgrunnlag.⁶⁵

Forarbeidenes formulering tilsier at det kan ses hen til relevante momenter ved for eksempel varetektsfengsling på grunnlag av gjentakelsesfare, som også forutsetter at det må foretas en fremtidsvurdering. Eksempler på momenter som kan tenkes å ha betydning er domfeltes livssituasjon, personlighet, psykiske helsetilstand og aggresjonsproblemer.⁶⁶ Også vedkommendes virkelighetsoppfatning vil kunne trekkes inn.

En avgjørelse om kontaktforbud fra Agder lagmannsrett⁶⁷ kan illustrere hvordan momentene blir brukt i praksis. Saken omhandlet familievold hvor både grov fysisk og psykisk vold var benyttet. Det ble lagt vekt på at domfelte hadde forklart at han ville treffe sin ”kone” og at han fremdeles mente at de var gift i religiøs forstand. Han hadde videre uttalt at han ville gripe inn hvis fornærmede gjorde ”dumme ting”. Lagmannsretten kom til at vilkåret ”grunn til å tro” klart var oppfylt i saken, ettersom domfelte nærmest hadde konkrete planer om ikke å la fornærmede være i fred.

4.2.4 Kan-skjønn etter § 57 første ledd

Som nevnt innledningsvis i kapittel 4, ”kan” domstolene idømme kontaktforbud når de øvrige vilkårene er oppfylt, jf. straffeloven § 57 første ledd. Dette innebærer at domstolene konkret må

⁶⁴ Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) side 44.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 456.

⁶⁶ Ørnulf Øyen, *Straffeprosess*, Bergen 2016 side 201.

⁶⁷ Agder lagmannsretts dom av 04.10.2016, LA-2016-65538.

vurdere om kontaktforbud bør idømmes. Formuleringen oppstiller ikke i seg selv noen retningslinjer for vurderingen.

Etter forarbeidene innebærer formuleringen ”kan” at det må foretas en forholdsmessighetsvurdering av kontaktforbudets omfang, hvor hensynet til den forbudet retter seg mot må veies opp mot hensynet til den det skal beskytte.⁶⁸

I den tidligere omtalte avgjørelsen fra Høyesterett, Rt. 1998 s. 1638, uttaler dommerne følgende om forholdsmessighetsvurderingen: ”påtalemyndighet og domstolene [vil] måtte foreta en interesseavveining, hvor blant annet risikoen for mer alvorlige overgrep, den krenkedes alder, og virkningen av forbudet for den det rammer, må trekkes inn”. Dommen omhandler straffeprosessloven § 222 a, men flere dommer som omhandler straffeloven § 57 bygger på de samme vurderingsmomentene.⁶⁹

4.3 Hva kan et rettighetstap gå ut på?

I straffeloven § 57 annet ledd står det at domfelte kan forbys a) å oppholde seg i bestemte områder eller b) å forfølge, besøke eller på annen måte kontakte en annen person. Dette suppleres av fjerde ledd hvor det fremkommer at kontaktforbudet kan begrenses på nærmere angitte vilkår. Det finnes med andre ord to alternative måter å idømme kontaktforbud på.

Alternativ a innebærer at fornærmede skal være trygg i et nærmere avgrenset geografisk område, mens bokstav b innebærer et forbud mot å oppsøke fornærmede der vedkommende til enhver tid befinner seg. Ettersom det er overholdelse av forbud mot å oppholde seg i et bestemt område (alternativ a) som i praksis er underlagt elektronisk kontroll, er det dette alternativet som vil drøftes nærmere her.

Formuleringen ”forbys å oppholde seg i bestemte områder” innebærer at vedkommende ikke har adgang til å oppholde seg innenfor konkrete, avgrensede områder. Utover at forbudssonen kan gjelde flere områder, gir lovteksten ingen anvisning på hvordan forbudssonen(e) skal fastsettes.

⁶⁸ Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) side 45.

⁶⁹ Se blant annet LA-2016-65538 og Frostating lagmannsretts dom 02.03.2017, LF-2016-197384.

Forarbeidene gir noe mer veiledning ved at det uttales at forbudssonen kan være et større avgrenset område som for eksempel et tettsted, en by eller en kommune.⁷⁰ Denne konkretiseringen er imidlertid den eneste veiledningen forarbeidene gir.

I HR-2016-783-A viser Høyesterett til disse forarbeidsuttalelsene. Høyesterett viser også til forarbeidene til straffeprosessloven § 222 a, hvor det uttales at det avgjørende for omfanget av sonen, forutsatt at øvrige vilkår er oppfylt, må være om forbudet vil være et forholdsmessig tiltak, jf. avsnitt 19. Dette innebærer at området må avgjøres ut ifra behovet i saken. Som dommen illustrerer, foretar domstolene i praksis en vurdering av forbudssonens størrelse som en del av forholdsmessighetsvurderingen i den konkrete saken. Etersom det også foretas en slik fastleggingen av forbudssonens størrelse ved elektronisk kontroll, omtales ikke dette nærmere for kontaktforbud uten elektronisk kontroll. Fastleggingen av forbudssonens størrelse som en del av forholdsmessighetsvurderingen behandles i avsnitt 4.4.4.2.

At kontaktforbudet kan ”begrenses på nærmere angitte vilkår”, jf. fjerde ledd, tilsier at det kan gjøres visse innskrenkinger i kontaktforbudet. Det fremkommer av forarbeidene at regelen særlig er ment for de saker hvor det blir idømt kontaktforbud, og domfelte og fornærmede har felles barn. Det fremkommer likevel at det som utgangspunkt ikke skal gis et begrenset kontaktforbud. Hvis det vurderes å gjøre unntak, må behovet for å begrense kontaktforbudet veies opp mot risikoen for at fornærmede blir utsatt for mer press fra den domfelte. Det presiseres videre at hvis det gis et begrenset kontaktforbud, må dommen gi tydelige retningslinjer for hvordan begrensningene skal praktiseres, slik at fornærmede ikke tvinges til å ha kontakt med domfelte uten tilstedeværelse av tredjeperson.⁷¹

4.4 De spesielle vilkårene

4.4.1 Oversikt

De spesielle vilkårene for å idømme omvendt voldsalarm er hjemlet i straffeloven § 57 femte ledd. Hvis det anses ”nødvendig” for at kontaktforbudet skal bli overholdt, ”kan” retten bestemme at den kontaktforbudet retter seg mot, skal ilegges elektronisk kontroll i ”hele eller deler” av perioden kontaktforbudet gjelder for. Bestemmelsens utforming medfører at

⁷⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 322.

⁷¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 456.

elektronisk kontroll ikke kan idømmes uten et kontaktforbud, og at det ikke er slik at et kontaktforbud automatisk skal ilegges med elektronisk kontroll. Videre står det i femte ledd tredje punktum at domfelte plikter å yte den bistand og å følge de instruksjoner som gis av politiet og som er nødvendig for å gjennomføre kontrollen.

Bestemmelsen reiser for det første spørsmål om hva slags inngrep loven hjemler, herunder hvilke medvirkningsplikter den domfelte kan pålegges. Videre reiser bestemmelsen spørsmål om hva som skal til for at elektronisk kontroll skal anses nødvendig og hvilke momenter som er sentrale i denne vurderingen. Det er også behov for å analysere gjeldende retningslinjer for forholdsmessighetsvurderingen, samt å undersøke hvordan kravet om nødvendighet og forholdsmessighet påvirker fastlegging av lengden på den elektroniske kontrollen. Retningslinjene for den nærmere fastleggingen av lengden behandles i avsnitt 4.5.

4.4.2 Hva gir loven hjemmel for?

Det følger av Grunnloven § 96 første ledd at ”Ingen kan dømmes uten etter lov”. Bestemmelsen grunnlovsfester det strafferettslige legalitetsprinsippet som oppstiller krav om en klar lovhjemmel for å idømme straff. I rettspraksis, herunder blant annet HR-2017-1840-A avsnitt 22, konstateres det at ikke bare straffetrusselen, men også straffereaksjonen og dens rekkevidde må ha hjemmel i lov.

Spørsmålet om omvendt voldsalarm hadde tilstrekkelig klar lovhjemmel som straffereaksjon kom på spissen i HR-2017-1840-A. Det var uomtvistet at selve ordningen med omvendt voldsalarm har tilstrekkelig hjemmel i straffeloven § 57. Hovedspørsmålet var hvilke inngrep i den domfeltes livsutfoldelse loven ga hjemmel for.

For det første ble det reist spørsmål om domfeltes plikt til å sørge for daglig lading har tilstrekkelig hjemmel. For spørsmålet om daglig lading, mente Høyesterett for det første å ha klar forankring i lovteksten ved formuleringen i § 57 femte ledd tredje punktum hvor det står at domfelte ”plikter å yte den bistand og å følge de instruksjoner som gis av politiet og som er nødvendig for å gjennomføre kontrollen”. Dette underbygget de med den eksplisitte uttalelsen i forarbeidene om at domfelte må vedlikeholde det tekniske utstyret, og at dette innebærer opplading av batteriene. Det ble derfor ansett å foreligge tilstrekkelig klar lovhjemmel for dette.

For det andre ble det reist spørsmål om det å nekte domfelte opphold på steder uten GPS-dekning har tilstrekkelig hjemmel i straffeloven § 57. Etter en gjennomgang av ordlyden i straffeloven § 57 femte ledd, samt ulike uttalelser om ordningen og dens virkning i forarbeidene, fant Høyesterett i avsnitt 31 at det er tilstrekkelig lovhjemmel for at domfelte må tåle at begrensninger i mobildekningen medfører at vedkommende ikke kan oppholde seg på steder uten dekning.

For det tredje ble det reist spørsmål om det foreligger tilstrekkelig lovhjemmel for å nekte domfelte flyreiser, slik retningslinjene til Politidirektoratet i RPOD-2013-3 legger opp til. Om dette uttalte Høyesterett følgende i avsnitt 31: ”På bakgrunn av lovgivers klare uttalelser i proposisjonen, er det derimot vanskelig å se at politiet kan nedlegge et forbud mot flyreiser. Ved behov må politiet medvirke til at domfelte kan reise med fly ved å demontere/montere fotlenken ved henholdsvis avreise og ankomst”. I avsnitt 43 la Høyesterett til grunn at dersom domfelte kan påvise et behov for å fly, må politiet medvirke til dette.

Avslutningsvis var det spørsmål om det har tilstrekkelig forankring i lovvedtaket at domfelte kan nektes å reise utenlands når vedkommende er underlagt elektronisk kontroll. På dette spørsmålet konkluderte Høyesterett i avsnitt 31 med at et forbud mot å oppholde seg i utlandet ikke kan gå lenger enn det som er nødvendig for at kontrollen skal kunne fungere effektivt. Politiets begrunnelse for slikt forbud er at det med dagens teknologi må benyttes kommersiell karttilbyder for å kunne se domfeltes posisjon i utlandet, samt at norsk politi ikke kan håndheve eventuelle brudd mens domfelte er utenfor Norge.

Ved manglende mulighet til å kontakte og pågripe domfelte hvis vedkommende for eksempel unnlater å lade batteriene, vil domfelte kunne reise tilbake til Norge og oppsøke fornærmede uten at dette oppdages av politiet i forkant. Slik teknologien er i dag kan det derfor argumenteres for at det er nødvendig å forby utenlandsopphold i perioden for elektronisk kontroll for å sikre at beskyttelsestiltaket fungerer effektivt. Et slikt forbud vil kunne påvirke den samlede forholdsmessighetsvurderingen, jf. straffeloven § 29 annet ledd.

Både for spørsmålet om adgang til å nekte flyvning i Norge og utenlandsreiser presiserer Høyesterett i avsnitt 33 et behov for avklaring fra lovgiverhold.

4.4.3 Nødvendighetskravet

4.4.3.1 Oversikt

Hvis det anses ”nødvendig” for at et kontaktforbud skal overholdes, kan domfelte ilegges elektronisk kontroll, jf. straffeloven § 57 femte ledd. Nødvendighetsvurderingen innebærer at det må gjøres en fremtidsvurdering av om kontaktforbudet kan bli brutt.

Vilkåret reiser spørsmål om hvor strengt kravet skal forstås og hvilke momenter som er særlig sentrale for å vurdere om elektronisk kontroll er nødvendig.

4.4.3.2 Hvor strengt skal nødvendighetskravet forstås?

Det første spørsmålet er hvor strengt nødvendighetskravet skal forstås, herunder hva som skal til for at elektronisk kontroll anses nødvendig.

Formuleringen ”nødvendig” tilsier at det ikke finnes andre gode alternativer. Lovteksten sier ikke noe om hvor strengt vilkåret skal forstås. Ettersom dette er en fremtidsvurdering og det ikke er mulig å forutse fremtidige handlinger med sikkerhet, kan ikke vilkåret forstås altfor strengt.

Det opprinnelige lovforslaget inneholdt ikke et nødvendighetskrav. Dette betyr at departementet skjerpet lovvilklårene før vedtakelsen. Samtidig understreket daværende Justis- og politidepartement at det ikke ønsket å begrense bruken av tiltaket utover at det må anses nødvendig. Departementet presiserte at dette gir domstolene en stor frihet, men at domstolen må begrunne avgjørelsen. Det uttales eksplisitt at dersom domfelte tidligere har brutt et besøks- eller kontaktforbud, skal det normalt føre til elektronisk kontroll av nytt kontaktforbud.⁷² Slikt brudd gir dermed ekstra sterke holdepunkter for at nødvendighetskravet er oppfylt.⁷³ Det at tidligere brudd *normalt* skal føre til omvendt voldsalarm, sammenholdt med at det ikke gis strengere krav enn at avgjørelsen må *begrunnes*, tilsier i seg selv at terskelen for anvendelse var ment å være ganske lav.

I rettspraksis finnes ytterligere avklaringer av terskelen. I HR-2017-1840-A uttaler Høyesterett at de nevnte forarbeidsuttalelsene tilsier at vilkåret ikke er ment å skulle praktiseres spesielt strengt.

⁷² Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 21.

⁷³ Andenæs (2016) side 455.

Til å illustrere hvordan terskelen har blitt forstått i rettspraksis, kan uttalelser i LB-2015-179552-2 benyttes. Fornærmede hadde blitt utsatt for alvorlig vold og én drapstrussel, og det forelå mange brudd på besøksforbud. En del av bruddene var imidlertid foranlediget av fornærmede selv. Det hadde på tidspunktet lagmannsretten behandlet saken gått ett år uten brudd. Lagmannsretten kom likevel til at det var ”nødvendig” med elektronisk kontroll. Saken ble anket til Høyesterett (HR-2017-1840-A). Da Høyesterett behandlet saken hadde det gått enda lenger tid siden siste brudd. Domfelte hadde også fått ny kjæreste, som han oppholdt seg hos. Dette kunne tyde på at behovet for elektronisk kontroll var blitt mindre. Til tross for dette valgte Høyesterett ikke å overprøve lagmannsrettens vurdering av at elektronisk kontroll var nødvendig. Uttalelsene viser at sakens art og omfang får betydning for terskelen for å konstatere nødvendighet.

4.4.3.3 Hvilke momenter er særlig sentrale?

Det kan videre reises spørsmål om hvilke momenter som er særlig sentrale ved vurderingen av nødvendighetskravet.

I likhet med terskelen for hva som anses nødvendig, gir ikke formuleringen ”nødvendig” i seg selv veiledning om hvilke momenter som kan være sentrale. Ses vilkåret i sammenheng med andre deler av bestemmelsen, som sier at det må være nødvendig for å overholde kontaktforbudet, tilsier vilkåret at informasjon om situasjonen som har gjort at spørsmålet om kontaktforbud reises, vil være av betydning. Hvorvidt omvendt voldsalarm er nødvendig, må følgelig vurderes konkret.

Det følger av forarbeidene at partenes forhistorie og uttalelser fra domfelte står sentralt. Videre vil tidligere forfølgning eller krenking av fornærmedes fred kunne ha betydning.⁷⁴ Som nevnt over, vil et sentralt moment være om domfelte tidligere har brutt et besøks- eller kontaktforbud.⁷⁵

I HR-2017-1840-A ble en mann dømt for én drapstrussel og fire brudd på besøksforbud, samt ett forsøk på brudd på besøksforbud. Domfelte var også tidligere dømt for vold og brudd på besøksforbud mot samme fornærmede. I tråd med forarbeidene, viser Høyesterett i avsnitt 35 til lagmannsrettens vurdering, hvor gjentatte tidligere brudd på besøks- og kontaktforbud trekkes frem som et sentralt moment. Dommen viser eksempler på ytterligere vurderingsmomenter. Det ble også lagt vekt på at domfelte var dømt for lignende forhold noen år tidligere. Videre fikk det

⁷⁴ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 14 og 21.

⁷⁵ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 21.

betydning at domfelte i en tidligere sak hadde fått klar beskjed om at elektronisk kontroll ville bli utfallet ved eventuelle nye brudd.

Utover nevnte dom, er det liten avklaring av sentrale momenter i Høyesterettspraksis.

Lagmannsrettspraksis kan være egnet til å illustrere hvordan nødvendighetsvurderingen kan foretas, selv om praksisen ikke har samme prejudikatverdi som Høyesterettspraksis.

LB-2015-199542 illustrerer hvordan forarbeidsuttalelsene benyttes i praksis. Det ble lagt vekt på at domfelte ikke hadde vist noen forståelse for at hans grove mishandling av sin tidligere kone og barn gjennom 18 år var galt. I dommen pekes det også på forhold ved fornærmedes situasjon, herunder at den tidligere kona og barna var traumatisert. Et brudd på kontaktforbudet ville dermed være særlig belastende for dem.

Analysen av terskelen for når omvendt voldsalarm anses nødvendig, og hvilke momenter som er særlig sentrale ved vurderingen, viser at vurderingen har likhetstrekk med vurderingen av om det er grunn til å tro at domfelte vil begå nye krenkelser, jf. de allmenne vilkårene. Ettersom nødvendighetskravet ikke skal praktiseres strengt, og mange av de samme momentene er sentrale, er det etter foreliggende rettskildebilde noe uklart i hvilke saker det vil være grunn til å tro at fremtidige krenkelser vil skje, mens det ikke kan anses nødvendig med elektronisk kontroll. Særlig gjelder dette i saker av alvorlig karakter og i saker hvor det har skjedd brudd på besøks- eller kontaktforbud.

4.4.4 Kan-skjønnen etter § 57 femte ledd

4.4.4.1 Oversikt

Elektronisk kontroll ”kan” idømmes når det er nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, jf. straffeloven § 57 femte ledd. Som redegjort for i avsnitt 4.2.4, innebærer formuleringen at det må foretas en forholdsmessighetsvurdering.

Innledningsvis reises det spørsmål om hvilke allmenne retningslinjer som overordnet påvirker kan-skjønnen. Deretter vil de mer detaljerte momentene i forholdsmessighetsvurderingen for idømmelse av elektronisk kontroll drøftes.

Både nasjonal og internasjonal rett gir føringer gjennom allmenne retningslinjer for vurderingen. Etter forarbeidene innebærer forholdsmessighetsvurderingen at det må foretas en interesseavveining mellom den fornærmedes behov for beskyttelse og den domfeltes rett til å kunne bevege seg fritt.⁷⁶ Dette samsvarer langt på vei med retningslinjene oppstilt i EMD-praksis for forholdsmessighetsvurderinger mellom to personers menneskerettigheter, hvor det skal foretas en balansetest mellom de ulike rettighetene. I forarbeidene legger imidlertid lovgiver visse føringer for vurderingen. Det uttales at hensynet til fornærmede langt på vei må være avgjørende.⁷⁷ Fornærmedes sterke posisjon i interesseavveiningen kan imidlertid også utledes av sikringsplikten etter EMK, ved at det ved vold mot kvinner er en særlig oppfordring til å benytte tiltak som gir reell beskyttelse.

I vurderingen av om omvendt voldsalarm anses forholdsmessig i en konkret sak, oppstiller rettspraksis⁷⁸ to hovedtemaer. For det første er fastlegging av forbudssonens størrelse et sentralt moment ved vurderingen. For det andre vil de ulemper den tekniske utformingen medfører ha betydning for forholdsmessigheten.

4.4.4.2 Forbudssonens størrelse

Det kan reises spørsmål om hvor stor forbudssonen kan være, samt hvilke momenter som påvirker denne vurderingen.

Som nevnt i avsnitt 4.3 gir verken lovteksten eller forarbeidene klare føringer for hvor stor sonen kan være. I HR-2016-783-A avsnitt 22 og 23 ble politiets responstid lagt til grunn ved fastsetting av sonens størrelse. Dette synes å være i samsvar med forarbeidene hvor det fremheves at tidsmomentet, dvs. at politiet får beskjed før domfelte er i nærheten av fornærmede, og dermed har større mulighet til å avverge et eventuelt møte, er et viktig moment.⁷⁹ Dette viser at sonen må fastsettes på bakgrunn av behovet i den konkrete sak.

En slik forståelse av hvordan forbudssonen skal fastlegges støttes av HR-2017-1840-A. Høyesterett tilføyer imidlertid her at det avgjørende for forholdsmessigheten er om den domfelte kan påvise et reelt behov for å bevege seg i sonen. Dette viser at dersom domfelte har et reelt behov for opphold i sonen, vil forbud mot opphold anses mer inngripende enn dersom domfelte

⁷⁶ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 18.

⁷⁷ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 16.

⁷⁸ HR-2017-1840-A.

⁷⁹ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 16.

ikke kan påvise et slikt behov. Høyesteretts uttalelse gjør det nødvendig å spørre hva som kan utgjøre et reelt behov.

I HR-2017-1840-A uttaler Høyesterett i avsnitt 42 at arbeid, familie og venner vil kunne gi domfelte et reelt behov for opphold i forbudssonen. Domfelte i HR-2016-783-A hadde familie innenfor forbudssonen. Sett hen til de alvorlige lovbruddene som var begått og hensynet til fornærmedes sikkerhet, ble likevel sonen satt til 1500 kvadratkilometer, i et område hvor familiemedlemmer av domfelte bodde. Dette viser at graden av nødvendighet påvirker hvor stort inngrep den domfelte må finne seg i. I HR-2017-1840-A kunne ikke domfelte påvise et slikt behov for opphold i sonen. Selv om graden av nødvendighet i dommen kunne anses lavere enn i HR-2016-783-A ettersom domfelte hadde flyttet til en annen del av landet og ikke hadde brutt kontaktforbudet på over ett år, mente Høyesterett at det var forholdsmessig å idømme en forbudssone satt til et område på 3900 kvadratkilometer. Sonens størrelse var fastsatt basert på politiets reaksjonstid, og ble ansett forholdsmessig fordi vedkommende ikke hadde påvist et reelt behov for å oppholde seg der.

4.4.4.3 Tilleggsbelastninger

Den tekniske løsningen som i dag benyttes medfører som nevnt en rekke tilleggsbelastninger for domfelte, herunder at domfelte må oppholde seg i områder med tilstrekkelig GPS-dekning. Dette gjør at det må avklares hvorvidt slike tilleggsbelastninger får betydning for forholdsmessighetsvurderingen. Noen typer tilleggsbelastninger er utslag av selve ordningen som vil gjelde for enhver som bærer fotlenke. I andre tilfeller kan det tenkes å foreligge mer konkrete belastninger for den domfelte.

Høyesterett fremhevet i HR-2017-1840-A avsnitt 43 at tilleggsbelastningene som følge av teknologien har betydning for forholdsmessighetsvurderingen. På samme måte som ved fastlegging av forbudssonens størrelse, legger Høyesterett til grunn at domfelte må påvise konkrete omstendigheter som gjør den elektroniske kontrollen spesielt vanskelig. Det innebærer at den allmenne belastningen ved ordningen ikke får betydning for forholdsmessighetsvurderingen. Dette er i samsvar med departementets uttalelse om at ”de teknologiske begrensningene ikke bør føre til at man unnlater å prøve ut en ordning med elektronisk kontroll”.⁸⁰ Dersom ordningen i seg selv ville vært uforholdsmessig, ville omvendt

⁸⁰ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 17.

voldsalarm ikke kunne bli benyttet med dagens teknologi.

Høyesterett legger opp til at den domfelte må påvise omstendigheter som gjør at domfeltes situasjon er annerledes enn for andre som er idømt omvendt voldsalarm. Det er med andre ord de konkrete belastningene for enkeltpersonen som kan få betydning for forholdsmessighetsvurderingen. Høyesteretts avgjørelse tyder på at de konkrete belastningene må være av en viss karakter for at de skal kunne føre til at elektronisk kontroll anses uforholdsmessig. I HR-2017-1840-A påberopte domfelte seg blant annet helsemessige utfordringer som kunne gjøre det vanskelig å bruke fotlenke. Om dette uttalte Høyesterett at politi eller helsepersonell vil kunne fjerne lenken dersom det skulle oppstå akutte problemer. Videre uttalte Høyesterett at dersom domfelte ville ha behov for å fly, vil politiet kunne medvirke til dette. Idømmelse av elektronisk kontroll ble ansett forholdsmessig.

4.5 Varigheten av et kontaktforbud med elektronisk kontroll

4.5.1 Oversikt

I straffeloven § 58 står reglene om varigheten av et kontaktforbud (med og uten elektronisk kontroll). Reglene gjør det nødvendig å avklare de ytre rammene for varigheten, herunder kontaktforbudets utgangspunkt og hvor lenge det maksimalt kan idømmes. Det er også nødvendig å avklare hvordan den konkrete vurderingen av forbudets lengde skal foretas i en enkeltsak.

4.5.2 De ytre rammene

Et idømt kontaktforbud trer i kraft den dagen dommen eller forelegget er endelig, jf. straffeloven § 58 første ledd.

Etter andre ledd kan kontaktforbudet ilegges for en bestemt tid på ”inntil 5 år”, eller, når særlige grunner tilsier det, på ubestemt tid. Elektronisk kontroll av kontaktforbudet kan imidlertid ikke ilegges på ubestemt tid.

Formuleringen ”inntil 5 år” innebærer at det må fastsettes en spesifikk tidsramme for kontaktforbudet, og at den fastsatte tiden for elektronisk kontroll maksimalt kan være 5 år. Begrunnelsen for denne rammen er, ifølge forarbeidene, at dersom domfeltes straffbare handlinger og holdning til fornærmede medfører et behov for kontaktforbud med elektronisk kontroll utover den maksimale grensen på 5 år, legges det til grunn at det normalt vil være behov for et sterkere beskyttelsestiltak enn omvendt voldsalarm. Alternative beskyttelsestiltak vil være sperret adresse og fiktive personopplysninger.⁸¹

Kontaktforbudets utgangspunkt modifiseres i bestemmelsens fjerde ledd. Fristen for rettighetstapet løper ikke mens domfelte soner frihetsstraff. I saker hvor domfelte skal sone en lengre fengselsstraff etter domfellelse ville kontaktforbudet vært helt eller delvis uten realitet uten en slik suspensjonsregel.

4.5.3 Hvordan avgjøre lengden i den enkelte sak?

Elektronisk kontroll kan ilegges i ”hele eller deler” av perioden kontaktforbudet gjelder for, jf. straffeloven § 57 femte ledd. Formuleringen ”hele eller deler” av perioden kontaktforbudet gjelder for innebærer at varigheten av kontaktforbudet og den elektroniske kontrollen ikke trenger å være sammenfallende. Sett i sammenheng med bestemmelsen for øvrig innebærer formuleringen at elektronisk kontroll kun skal ilegges for den lengde det er ansett å være nødvendig og forholdsmessig for å overholde kontaktforbudet. Dette innebærer at ved eventuelle endringer i den faktiske situasjonen som gjør at et av disse vilkårene ikke lenger er oppfylt, skal den elektroniske kontrollen avsluttes.

Dette er i samsvar med forarbeidene, hvor det uttales at den elektroniske kontrollen fastsettes etter en skjønnsmessig vurdering, hvor den elektroniske kontrollens inngripende og belastende karakter vil være ett av flere momenter. Videre vil det kun i de mest alvorlige tilfellene være behov for å benytte lovens makslengde.⁸² Dette støttes av at idømmelse av elektronisk kontroll er inngripende, og kun skal idømmes i den utstrekning tungtveiende grunner taler for det.⁸³

På samme måte som over, må det foretas en konkret interesseavveining mellom fornærmedes og domfeltes rettigheter i den enkelte sak, hvor spørsmålet er hvor lenge elektronisk kontroll kan

⁸¹ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 21.

⁸² *Ibid.*

⁸³ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 16.

anses nødvendig og forholdsmessig. Som tidligere nevnt, skal nødvendighetskravet ikke forstås strengt. Forarbeidene viser imidlertid at hensynet til domfelte påvirker forholdsmessighetsvurderingen ved fastlegging av rammene for kontrollen. Forbudssonens størrelse og eventuelle tilleggsbelastninger for den enkelte domfelte påvirker hvor lenge elektronisk kontroll kan idømmes.

I HR-2017-1840-A ble domfelte idømt forbudssone med elektronisk kontroll i ett år. I saken hadde det gått ett år uten brudd på kontaktforbudet da saken kom opp for Høyesterett, og domfelte hadde flyttet til en annen del av landet. Som ved fastlegging av forbudssonens størrelse, påvirker graden av nødvendighet hvor lenge det er forholdsmessig å idømme elektronisk kontroll. I dommen var graden av nødvendighet ikke så høy at domstolene mente at det ville være forholdsmessig med et lengre forbud. I HR-2016-783-A ble domfelte idømt kontaktforbud i tre år, med elektronisk kontroll i hele perioden. Sett hen til de alvorlige og gjentatte lovbruddene domfelte hadde begått mot fornærmede ble graden av nødvendighet ansett som høy. Uten at dette drøftes videre, er det grunn til å nevne at den elektronisk kontrollens lengde vil kunne påvirkes av om og hvor lang fengselsstraff domfelte blir idømt, da reaksjonsfastsettelsen samlet sett må være rimelig, jf. straffeloven § 29 annet ledd og HR-2017-1840-A.

5 Når kan domfelte straffes for brudd på omvendt voldsalarm?

5.1 Oversikt

Straffeloven § 168 kriminaliserer brudd på selve kontaktforbudet og brudd på medvirkningsplikten for den elektroniske kontrollen. Følgelig kan manglende overholdelse av omvendt voldsalarm innebære nye straffbare handlinger. Dette reiser spørsmål om hva som skal til for å konstatere et straffbart brudd på selve kontaktforbudet og hva som skal til for at medvirkningsplikten til elektronisk kontroll anses brutt på en straffbar måte.

5.2 Brudd på kontaktforbudet

Etter straffeloven § 168 bokstav a første alternativ straffes den som ”ved dom er forvist fra bestemte deler av riket og som rettstridig igjen oppholder seg på et sted der dette er forbudt for vedkommende”.

Formuleringen gjør det straffbart å oppholde seg innenfor forbudssonen domfelte er idømt, jf. straffeloven § 57 annet ledd bokstav a. Dette gjelder uavhengig av om kontaktforbudet er idømt med elektronisk kontroll eller ikke.

Bestemmelsen gir ikke uttrykk for hvilket skyldkrav som kreves. Derfor kommer hovedregelen i straffeloven § 21, jf. § 22, til anvendelse. Straff kan kun ilegges dersom det kan bevises at vedkommende forsettlig brøt kontaktforbudet. Et forsettskrav innebærer at det kan være vanskelig å dømme en person for brudd på kontaktforbud. Eksempelvis kan anførsler om faktisk og rettslig villfarelse gjøre vurderingen krevende, jf. straffeloven §§ 25 og 26. Potensielt kan det imidlertid være vanskelig å bli hørt med argumenter om manglende kunnskap om hva forbudet gikk ut på, jf. § 26, fordi innholdet følger av dommen.

5.3 Brudd på elektronisk kontroll

Domfelte plikter å yte bistand og å følge instruksjoner gitt av politiet i den utstrekning det er nødvendig for kontrollen, jf. straffeloven § 57 femte ledd tredje punktum. Det er brudd på denne medvirkningsplikten som er regulert i straffeloven § 168 bokstav c.

Det er straffbart å enten forsettlig eller grovt uaktsomt ”hindre iverksetting” eller ”pågående elektronisk kontroll” etter § 57. Formuleringen ”hindre iverksetting” tilsier at domfelte på en eller annen måte gjør det umulig for politiet å påbegynne den elektroniske kontrollen slik det er fastsatt i dommen. Etter forarbeidene rammer vilkåret tilfeller hvor domfelte ikke møter som avtalt hos politiet eller nekter påmontering av fotlenken.⁸⁴ Dette alternativet knytter seg til domfeltes plikt til å yte bistand.

Videre innebærer formuleringen ”hindre...pågående elektronisk kontroll” at domfelte gjør det umulig for politiet å kontrollere at vedkommende overholder vilkårene som er fastsatt i dommen. Brudd på gjennomføringsplanen, for eksempel ved å unnlate å lade batteriene eller å ødelegge utstyret, nevnes eksplisitt i forarbeidene. Det samme gjør manglende respons til politiet eller det å oppholde seg på steder uten dekning.⁸⁵ Dette alternativet knytter seg til plikten til å følge politiets instruksjoner.

Bestemmelsen regulerer eksplisitt hvilken subjektiv skyld som kreves. I motsetning til bestemmelsen i bokstav a er det tilstrekkelig å konstatere at vedkommende har handlet grovt uaktsomt. Begrunnelsen for å senke skyldkravet var å sikre at bestemmelsen skulle fremstå som en reell straffetrussel. Det ble lagt til grunn at det kan være vanskelig å føre bevis for at den domfelte forsettlig har brutt medvirkningsplikten.⁸⁶

Lavere skyldkrav medfører at det trolig er enklere å bevise brudd på den elektroniske kontrollen enn på selve kontaktforbudet.

⁸⁴ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 36.

⁸⁵ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 36 og 37.

⁸⁶ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 22.

6 Rettspolitiske betraktninger

6.1 Innledning

Bruk av fotlenke som rettslig virkemiddel reiser ulike rettspolitiske spørsmål. I dette kapitlet redegjøres det for i hvilken utstrekning ordningen med omvendt voldsalarm brukes. Deretter drøftes mulige forklaringer på hvorfor tiltaket ikke benyttes i flere saker enn det som er tilfellet. Avslutningsvis tas det stilling til om ordningen med omvendt voldsalarm er egnet til å gi god beskyttelse for fornærmede, og det fremmes forslag til hvordan tiltaket kan ivareta fornærmedes sikkerhet i større grad enn i dag.

6.2 I hvilken utstrekning brukes tiltaket?

Til tross for at omvendt voldsalarm ble innført i februar 2013, ble det ifølge Politidirektoratet for første gang idømt i august 2014.⁸⁷ Videre opplyser Politidirektoratet at tolv personer har blitt idømt omvendt voldsalarm per 1. september 2017. Ti av disse dommene er rettskraftige og det har blitt nedlagt påstand om omvendt voldsalarm i 16 saker. Per 1. september i år går fem personer med omvendt voldsalarm.

Kravet i Grunnloven § 97 om at lover ikke skal ha tilbakevirkende kraft, innebærer at omvendt voldsalarm ikke vil være et aktuelt beskyttelsestiltak i saker der den straffbare handlingen fant sted før reglene om omvendt voldsalarm trådte i kraft. Kravet i § 97 gjelder også for reaksjonsspørsmålet.⁸⁸ Dette innebærer at det kun er saker som gjelder handlinger begått etter at omvendt voldsalarm ble innført som kan medregnes i en vurdering av om tiltaket er brukt i tilstrekkelig grad.

I forarbeidene står det at det normalt skal idømmes elektronisk kontroll der det har vært brudd på tidligere besøks- eller kontaktforbud.⁸⁹ En kartlegging av omfanget av familievoldssaker hvor slike brudd har skjedd kan dermed være egnet til å gi et bilde av antallet saker det potensielt

⁸⁷ E-postsvar fra seniorrådgiver Ingvild Hoel i Politidirektoratet, seksjon for etterretning og forebygging av 26. september 2017.

⁸⁸ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, Bergen 2016 side 74.

⁸⁹ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 21.

kunne vært aktuelt å idømme omvendt voldsalarm i. Politiets statistikk fanger ikke opp hvor mange besøksforbud som er ilagt eller hvilke handlinger som har vært bakgrunnen for illeggelse av besøksforbudet.⁹⁰ Statistikken fanger heller ikke opp relasjonen mellom fornærmede og den som er ilagt forbudet. Dette gjør det vanskelig å si om omvendt voldsalarm er benyttet i færre saker enn det kunne ha vært aktuelt i.

I riksadvokatens rundskriv for mål og prioriteringer for 2017 på side 6 uttales det at påtalemyndigheten er altfor tilbakeholden med å påstå omvendt voldsalarm. Det understrekes at det er et beskyttelsestiltak som det er viktig at vurderes. Uttalelsen tilsier at omvendt voldsalarm burde ha vært brukt oftere enn det som er tilfellet siden ordningen ble innført og teknikken var etablert. Det må forutsettes at påtalemyndigheten har god kjennskap til saksfeltet.

6.3 Mulige forklaringer på manglende bruk i aktuelle saker

6.3.1 Manglende kunnskap om ordningen

En mulig forklaring på liten bruk kan være manglende kunnskap om ordningen. Kunnskap om ordningen er en grunnleggende forutsetning for bruk. Dette gjelder både for påtalemyndigheten og domstolen.

For påtalemyndighetens vedkommende har det under arbeidet med oppgaven ikke blitt avdekket annen publisert informasjon om selve ordningen enn Politidirektoratets rundskriv RPOD-2013-3. I riksadvokatens rundskriv for mål og prioriteringer i 2015 på side 6 vises det til Politidirektoratets rundskriv og minnes om at omvendt voldsalarm kan påstås. I anmodningsvedtak nr. 612, 8.juni 2015, ba Stortinget regjeringen om å ”sikre at ordningen med omvendt voldsalarm gjøres kjent slik at ordningen kan benyttes i større grad enn i dag”.⁹¹ I representantforslaget⁹² som var bakgrunn for vedtaket ble det også foreslått at regjeringen skulle redegjøre for hvordan omvendt voldsalarm er tatt i bruk i politidistriktene. Dette forslaget ble

⁹⁰ E-postsvar fra seniorrådgiver Ingvild Hoel i Politidirektoratet, seksjon for etterretning og forebygging av 26.september 2017.

⁹¹ Prop. 12 S (2016-2017) side 76.

⁹² Dok. nr. 8:74 S (2014-2015) Representantforslag 74 S (2014-2015), Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt og Knut Storberget om å styrke beskyttelsen til personer utsatt for vold, trusler om vold, personforfølgelse og stalking.

ikke fulgt opp av Justiskomiteen. En slik evaluering kunne ha vært egnet til å gjøre politidistriktene bevisst på ordningen, samt til å avdekke i hvilke politidistrikter omvendt voldsalarm ikke benyttes og begrunnelser for dette.

I Budsjettproposisjonen for Justis- og beredskapsdepartementet i år⁹³ anså regjeringen anmodningsvedtaket fra 2015 som oppfylt ved at alle politidistrikter er orientert om ordningen. Det vises også til at Riksadvokaten og Politidirektoratet har informert om ordningen til politidistriktenes ledelse, og at teknikken, juridiske spørsmål og erfaringer fra enkeltsaker har blitt presentert for politidistriktenes familievoldskoordinatorer, familievoldsetterforskere og påtaleledere. Likevel ba Stortinget i anmodningsvedtak nr. 623 fra 25. april 2017 regjeringen om å ”etablere retningslinjer for politiets samarbeid med øvrige tjenester ved bruk av omvendt voldsalarm, og sikre at bruken av omvendt voldsalarm blir kraftig utvidet.”⁹⁴ Dette tilsier at det fortsatt er behov for ytterligere avklaringer omkring ordningen og at lovgivers plan for innføringen ikke har gått som tiltenkt. Det bemerkes imidlertid at enkelte politidistrikt aktivt har lagt ned påstand om omvendt voldsalarm i flere saker og bevisstgjort sine ansatte på beskyttelsestiltaket.⁹⁵

Den enkelte dommer og domstolsadministrasjonen har også et ansvar for bruk av omvendt voldsalarm i aktuelle saker. Det følger av straffeprosessloven § 38 annet ledd at dommeren ikke er bundet av tiltalen eller de påstander som er fremsatt. Det samme gjelder med hensyn til straff. Dommeren kan idømme omvendt voldsalarm, jf. straffeloven § 29 første ledd, uavhengig av om påtalemyndigheten har lagt ned påstand om det. På tidspunktet for levering av oppgaven, har Domstolsadministrasjonen ikke besvart e-post med spørsmål om det har blitt gitt informasjon om ordningen til landets dommere. En gjennomgang av tidligere publiserte versjoner av ”Rett på sak” har ikke avdekket informasjon om omvendt voldsalarm.

Samtidig er domstolene avhengig av påtalemyndighetens bevismateriale ved vurdering av relevant straffereaksjon. Uten en bevisførsel som belyser forfølgelsesaspekter vil det være vanskelig for domstolene å vurdere kontaktforbud ved elektronisk kontroll på selvstendig grunnlag. Bevissituasjonen vil stille seg annerledes dersom påtalemyndigheten har lagt ned påstand om kontaktforbud uten elektronisk kontroll.

⁹³ Prop. 1 S (2017-2018)) Proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2018 fra Justis- og beredskapsdepartementet på side 342.

⁹⁴ Prop. 1 S (2017-2018) side 356.

⁹⁵ <http://www.dagsavisen.no/innenriks/fotlenke-hindrer-vold-og-trusler-1.948086> Sist besøkt: 01.12.17.

Et utvalg av saker om familievold hvor kontaktforbud uten elektronisk kontroll er idømt,⁹⁶ gir grunn til å tro at manglende kunnskap om ordningen, både i påtalemyndigheten og domstolene, kan være en sentral forklaring for liten bruk av omvendt voldsalarm. Gjennomgangen avdekker flere eksempler på saker om alvorlig familievold og forfølgelse med gjentatte brudd på besøks- eller kontaktforbud når saken kommer opp for domstolene. Det blir ilagt kontaktforbud, uten at det er lagt ned påstand om, eller tas stilling til om det kan være nødvendig med, elektronisk kontroll. Det presiseres at de straffbare handlingene i de aktuelle sakene opphørte etter at reglene om omvendt voldsalarm trådte i kraft.⁹⁷ På bakgrunn av tersklene for idømmelse av omvendt voldsalarm som er oppstilt i rettspraksis, ville det vært naturlig å vurdere elektronisk kontroll i disse sakene.

6.3.2 Manglende avklaring av gjeldende rett

En annen mulig forklaring på liten bruk kan være manglende avklaring av gjeldende rett. Politidirektoratets retningslinjer har blitt lagt til grunn i de tidligste avgjørelsene om omvendt voldsalarm. I HR-2017-1840-A konkluderte Høyesterett med at det ikke på alle punkter er samsvar mellom retningslinjene oppstilt i POD-2013-3 og Høyesteretts tolkning av gjeldende rett hva gjelder inngrep i domfeltes livsutfoldelse.

Uklarheter rundt hva loven gir hjemmel for kan være en årsak til at påtalemyndigheten og domstolene ikke har vurdert omvendt voldsalarm i flere saker. Det er derfor viktig at det kommer en rask oppklaring av rekkevidden av ordningen fra lovgiverhold, slik Høyesterett etterspør i den nevnte dommen.

6.3.3 Ressurser

Politiet erfarer at ordningen med bruken av omvendt voldsalarm er svært omfattende og ressurskrevende.⁹⁸ Alarmen blir utløst hvis domfelte er uten dekning, og politiet må kommunisere med både domfelte og fornærmede ved behov. Det er grunn til å anta at ressursituasjonen blir mer presset sett i lys av uttalelsen i HR-2017-1840-A om at politiet ved

⁹⁶ Se blant annet Agder lagmannsretts dom 23.01.2017, LA-2016-122565, LA-2016-65538 og LF-2016-197384.

⁹⁷ Jf. Grunnloven § 97.

⁹⁸ Prop. 12 S (2016-2017) side 76.

behov må medvirke ved domfeltes flyreiser. Dette kan også medføre at terskelen for å påstå omvendt voldsalarm blir høyere fordi politiet må prioritere innenfor den gitte ressursituasjon.

Videre viser forskning om familievold at politiets prioritering av familievoldssaker er ulik på forskjellige tjenestesteder.⁹⁹ Ressursituasjonen er trolig et viktig bakenforliggende forhold som kan påvirke påtalemyndighetens valg av virkemidler.

6.4 Er tiltaket egnet til å ivareta fornærmedes sikkerhet og hvordan kan fornærmede beskyttes i større grad enn i dag?

6.4.1 Oversikt

Ifølge Politidirektoratet har det ikke vært registrert brudd på omvendt voldsalarm i de sakene det har blitt idømt.¹⁰⁰ Selv om det kun er ti rettskraftige avgjørelser om omvendt voldsalarm per 1. september 2017, kan utelatte brudd i seg selv tilsi at tiltaket er egnet til å gi beskyttelse i de sakene det benyttes. Under drøftes enkelte temaer som belyser om tiltaket er egnet til å ivareta fornærmedes sikkerhet og hvordan tiltaket kan ivareta fornærmedes sikkerhet i større grad enn i dag.

6.4.2 Hvilke forutsetninger må være oppfylt for at tiltaket kan brukes?

Reguleringen av omvendt voldsalarm i straffeloven legger en rekke føringer for hvilke familievoldssaker tiltaket kan benyttes i. Volden må være anmeldt, etterforsket og pådømt i domstolene, eller tatt med i et vedtatt forelegg. I mange saker om familievold vil omvendt voldsalarm følgelig ikke være et reelt beskyttelsestiltak, fordi saken enten ikke er kjent for politiet, er under etterforskning, henlagt, eller under iretteføring. Inntil en dom om omvendt voldsalarm er rettskraftig vil tiltaket heller ikke kunne brukes, jf. straffeprosessloven § 50. Dette betyr at tiltaket ikke kan brukes under ankebehandling.

⁹⁹ Geir Aas, *Mishandlingsbestemmelsen – En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. § 219 (§ 282/283)*, Politihøgskolen, PHS Forskning 2017:1, Oslo 2017 side 135.

¹⁰⁰ E-postsvar fra seniorrådgiver Ingvild Hoel i Politidirektoratet, seksjon for etterretning og forebygging av 26.september 2017.

At dette kan omfatte et betydelig antall saker om familievold underbygges av Politidirektoratets gjennomgang av anmeldte lovbrudd¹⁰¹, hvor de legger til grunn at mørketallene hva gjelder vold i nære relasjoner trolig er høye. Forskning viser også at henleggelsestallene i familievoldssaker er rundt 70 %.¹⁰² Kravet om at voldsutøver må være domfelt eller ha vedtatt forelegg for at omvendt voldsalarm skal kunne benyttes gjør at det ikke er et tiltak som kan settes inn umiddelbart i akutte situasjoner, slik som mobil voldsalarm og besøksforbud.

6.4.3 Praktiseres tiltaket på en måte som gir optimal effekt for fornærmede?

Til tross for at omvendt voldsalarm krever dom eller vedtatt forelegg, er det mulig å gjøre det til et mer effektivt beskyttelsestiltak for fornærmede enn det er i dag, uten at det er behov for å gjøre endringer i regelverket. Som tidligere gjennomgang av forarbeider og rettspraksis viser, vil omvendt voldsalarm være særlig sentralt å vurdere i familievoldssaker hvor det tidligere har skjedd brudd på besøksforbud. Ved gjennomgang av rettspraksis om omvendt voldsalarm har det blitt avdekket at brudd på besøksforbud i en rekke saker først blir møtt med sanksjoner når selve familievoldssaken behandles i domstolene. Manglende umiddelbar irettføring av brudd på besøksforbud medførte at Norge ble dømt for brudd på sikringsplikten i Rt. 2013 s. 588. Denne praksisen gjør at fornærmedes sikkerhet er dårligere ivaretatt i perioden frem til eventuell dom i familievoldssaken foreligger.

Umiddelbar irettføring av brudd på besøksforbud kan gjøres ved at det idømmes omvendt voldsalarm som eneste straff for bruddet, jf. straffeloven § 57 sjuette ledd. Bestemmelsen åpner for at rettighetstapet kan idømmes som eneste straff hvis det ikke er fastsatt en minstestraft på fengsel i ett år eller mer for handlingen. Brudd på besøksforbud straffes med bot eller fengsel inntil ett år, jf. straffeloven § 168 første ledd. En slik praktisering vil ivareta uskyldspresumsjonen etter EMK art. 6 nr. 2 og retten til frihet etter EMK art. 5 fordi det konstateres straffansvar før idømmelse. En slik praksisendring vil også sikre ivaretagelse av sikringsplikten etter EMK, slik Høyesterett også påpeker i Rt. 2013 s. 588.

At det er behov for å endre praksis slik at brudd på besøksforbud møtes med umiddelbare sanksjoner støttes av NOU 2003:31 side 163, hvor viktigheten av at politiet og påtalemyndigheten reagerer på ethvert brudd på ilagt besøksforbud for å ivareta kvinnens

¹⁰¹ Politidirektoratet, *Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2016: Kommenterte STRASAK-tall*, Oslo 2017 side 15.

¹⁰² Aas (2017) side 135.

beskyttelsesbehov understrekes. Riksadvokatens uttaler i sitt rundskriv nr. 3/2008 om familievold under punkt 3 at ”Bryter siktede et besøksforbud, skal det reageres raskt og med fasthet, og det...bør vurderes å begjære pådømmelse av brudd på besøksforbudet...uten å avvente hovedforhandling i familievoldssaken”. I rundskrivet til riksadvokaten fra 2017 på side 7 gjentas at håndhevelse av besøksforbud er et viktig virkemiddel som er benyttet altfor lite.

Rettspraksis gir støtte for at brudd på besøksforbud i seg selv kan møtes med omvendt voldsalarm. I Rt. 2015 s. 34 ble en person idømt fengselsstraff for tre brudd på ilagt besøksforbud. Bruddene omhandlet ikke vold, men plagsom oppførsel og fredskrenkninger. Høyesterett uttalte at bruddene likevel var en stor belastning for fornærmede. Etersom omvendt voldsalarm må sies å være mindre inngripende enn fengselsstraff, tilsier avgjørelsen at irettføring av brudd på besøksforbud og idømmelse av omvendt voldsalarm, også før selve familievoldssaken, vil være i tråd med Høyesteretts vurdering.

Det er likevel viktig å understreke at tidligere irettføring vil kunne føre til at varigheten av omvendt voldsalarm vil være kortere, ettersom det typisk vil foreligge færre beviste forhold som belyser volden/forfølgelsen på et tidlig stadium av etterforskningen av selve familievolden. Tidsperioden det vil anses nødvendig og forholdsmessig å ilegge omvendt voldsalarm for vil derfor kunne bli kortere enn ved å vente med å idømme det til selve familievolden skal bedømmes.

Selv om raskere idømmelse av omvendt voldsalarm trolig vil gi fornærmede økt beskyttelse, er beskyttelsestiltaket også egnet til å beskytte fornærmede ved idømmelse etter domfellelse for selve volden. Dette innebærer at praksis med å idømme tiltaket også på dette stadiet bør opprettholdes forutsatt at vilkårene er oppfylt. De ulike måtene å bruke omvendt voldsalarm på utelukker imidlertid ikke hverandre.

Umiddelbar irettføring av brudd på besøksforbud kan potensielt medføre økt etterforskningsarbeid, og økt arbeid med utarbeidelse av tiltalebeslutning og prosedyre i domstolene. Vistas analyse av samfunnsøkonomiske kostnader ved vold i nære relasjoner viser at utgiftene knyttet til politi- og rettsvesen er relativt små sammenlignet med de totale samfunnsøkonomiske kostnadene av vold i nære relasjoner.¹⁰³ I sin rapport på side 12 konkluderer de med at ”det kan ligge potensielle besparelser i å lykkes bedre med å forebygge

¹⁰³ Vista Analyse (2012) side 47 og 49.

vold i nære relasjoner, fange opp flere av de utsatte (særlig barn) og å øke andelen av de som lykkes på veien tilbake til arbeids- og yrkesliv”. Idømmelse av omvendt voldsalarm på et tidlig stadium kan bidra til at fornærmede blir utsatt for mindre vold og dermed får mindre skader. Dette kan bidra til å forhindre og/eller redusere fremtidige samfunnsøkonomiske kostnader, for eksempel utgifter innenfor helse- og omsorgssektoren.

6.4.4 Et midlertidig beskyttelsestiltak

På grunn av straffelovens regler om varigheten av omvendt voldsalarm, som medfører at omvendt voldsalarm maksimalt kan idømmes for fem år, kan det reises spørsmål om omvendt voldsalarm er godt egnet til å gi beskyttelse. I denne vurderingen er det interessant å se hen til hvor lenge omvendt voldsalarm faktisk har blitt idømt i praksis.

Under arbeidet med oppgaven har det ikke blitt avdekket rettspraksis hvor omvendt voldsalarm er idømt for fem år. I HR-2016-783-A ble elektronisk kontroll idømt for tre år, mens domfelte ble idømt elektronisk kontroll i ett år i HR-2017-1840-A. Rettspraksis tilsier at det i de fleste sakene blir idømt elektronisk kontroll for deler av kontaktforbudsperioden. Dette er også i samsvar med forarbeidsuttalelser om at makslengden først og fremst er tiltenkt de groveste sakene.¹⁰⁴

Uteblivelse av brudd på omvendt voldsalarm i sakene det er idømt, tilsier at det er egnet til å gi beskyttelse i perioden det benyttes. Derimot er det usikkert i hvilken grad den omvendte voldsalarmen vil være egnet til å beskytte fornærmede også etter den elektroniske kontrollen. For å bidra til at omvendt voldsalarm ikke kun blir et midlertidig beskyttelsestiltak som sikrer fornærmede for en kortere periode, er det viktig at domfelte blir tilbudt hjelp fra hjelpeapparatet tilpasset den enkeltes behov, slik at sannsynligheten for at vedkommende vil utøve vold eller andre krenkelser i fremtiden minimeres.

6.4.5 Blir byrden overført fra fornærmede til domfelte?

Et ønske med innføring av omvendt voldsalarm var å skape et beskyttelsestiltak som i større grad overfører byrden fra fornærmede til domfelte, særlig sammenlignet med mobil voldsalarm som

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 21.

kun fornærmede bærer.¹⁰⁵ I hvor stor utstrekning byrden overføres fra fornærmede til domfelte er derfor viktig å vurdere.

Det er utvilsomt at omvendt voldsalarm medfører betydelige innskrenkninger i domfeltes livsutfoldelse. Isolert sett har dermed domfelte blitt pålagt flere byrder. Det kan derimot spørres om byrdene til fornærmede har blitt færre, slik lovgiver ønsket. Som tidligere nevnt, fungerer ordningen slik at politiet kun varsles dersom domfelte beveger seg innenfor den fastlagte sonen. Det ses i denne drøftelsen bort ifra varsling på grunn av manglende dekning eller batteri. At fornærmede er trygg blant annet rundt sitt eget hjem vil redusere byrdene for fornærmede. På den andre siden innebærer ordningen at den omvendte voldsalarmen ikke har en beskyttende effekt hvis fornærmede har et ønske om å reise utenfor forbudssonen, for eksempel for å besøke familie eller venner. I en slik situasjon må mobil voldsalarm benyttes.¹⁰⁶ Forskning tyder på at mobil voldsalarm i seg selv ikke nødvendigvis er egnet til å beskytte fornærmede. Halvparten av tolv respondenter som var tildelt mobil voldsalarm hadde opplevd truende situasjoner mens de hadde alarm.¹⁰⁷ Dersom forbudssonen som idømmes er liten, har den omvendte voldsalarmen kun effekt i et lite geografisk område. I et slikt tilfelle vil byrden fortsatt kunne sies å påhvile fornærmede i relativt stor utstrekning og i mindre grad være overført til domfelte.

Større grad av overføring av byrden til domfelte, og økt sikkerhet for fornærmede, kan imidlertid sikres ved å idømme en stor forbudssone eller ved å idømme flere mindre forbudssoner. På den måten vil fornærmede ha et større område å bevege seg innenfor hvor den elektroniske kontrollen gir effekt. Høyesterett konstaterer i HR-2017-1840-A at en stor forbudssone ikke i seg selv er uforholdsmessig, men at dette avhenger av om domfelte kan påvise et reelt behov for å bevege seg i området.

Omvendt voldsalarm kan trolig også brukes i enkelte saker hvor det i dag besluttes strengere beskyttelsestiltak, som sperret adresse, fordi kontaktforbud uten elektronisk kontroll ikke anses å gi tilstrekkelig beskyttelse. Bruk av strengere beskyttelsestiltak medfører store inngrep i fornærmedes mulighet til livsutfoldelse og livskvalitet fordi vedkommende for eksempel må flytte fra familie, venner og jobb og etablere seg på nytt sted for å være i sikkerhet.¹⁰⁸ Økt bruk av omvendt voldsalarm i saker hvor tiltaket er ansett å gi tilstrekkelig beskyttelse vil dermed

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 7.

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 17.

¹⁰⁷ Elisiv Bakketeig, *Mobil voldsalarm – en friere hverdag?*, Politihøgskolen, PHS Forskning 2006:1, Oslo 2006 side 119.

¹⁰⁸ Vista Analyse (2012) side 87.

kunne ivareta hensynet om å overføre byrden til domfelte i større grad enn ved å benytte strengere beskyttelsestiltak. Samtidig er det viktig å understreke at omvendt voldsalarm må anses å gi fornærmede tilstrekkelig beskyttelse for at det skal idømmes.¹⁰⁹ Økt bruk av omvendt voldsalarm vil derfor ikke fjerne behovet for strengere beskyttelsestiltak fullstendig, men kan bidra til at færre må benytte disse.

6.4.6 Har omvendt voldsalarm forebyggende effekt?

Ordnningen var også ment å ha en forebyggende effekt. Dette både ved at politiet fikk beskjed om at domfelte beveget seg inn i forbudssonen før vedkommende møtte fornærmede, og dermed kunne forhindre nye krenkelser¹¹⁰, og at trussel om elektronisk kontroll kunne forhindre personer i å bryte besøks- og kontaktforbud.¹¹¹ I det følgende drøftes hvorvidt ordning kan sies å ha forebyggende effekt.

I forarbeidene understrekes det at politiet ikke alltid vil ha mulighet til å nå frem til fornærmede hvis domfelte utløser alarmen ved å bevege seg inn i forbudssonen, til tross for at forbudssonen fastlegges på bakgrunn av blant annet politiets responstid.¹¹² Dette innebærer at omvendt voldsalarm ikke garanterer mot nye krenkelser, selv innenfor forbudssonen. Samtidig muliggjør ordningen at politiet kan varsle fornærmede slik at vedkommende kan komme seg i sikkerhet. Tiltaket vil i større grad enn mobil voldsalarm kunne forebygge nye krenkelser, ettersom politiet ved mobil voldsalarm først blir varslet når fornærmede utløser alarmen idet vedkommende blir oppsøkt av voldsutøver.¹¹³ På denne måten er omvendt voldsalarm bedre egnet til å gi fornærmede beskyttelse enn sammenlignbare tiltak.

Det kan videre reises spørsmål om omvendt voldsalarm er egnet til å forhindre brudd på ilagte besøks- og kontaktforbud, i tråd med en av hensiktene med ordningen.¹¹⁴ Uten at omvendt voldsalarm benyttes aktivt, enten ved at det idømmes når brudd på besøks- eller kontaktforbud faktisk forekommer eller at påtalemyndigheten informerer domfelte om at brudd på besøksforbud vil kunne medføre elektronisk kontroll, vil innføring av ordningen i seg selv ikke nødvendigvis medføre færre brudd. Dersom elektronisk kontroll benyttes aktivt slik det var lagt

¹⁰⁹ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 17.

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 16.

¹¹¹ Innst.O. 68 (2008-2009) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.) side 4.

¹¹² Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 16.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ Innst.O. 68 (2008-2009) side 4.

opp til i forarbeidene, vil tiltaket kunne ha en forebyggende effekt ved at voldsutøver opplever en reell risiko for å bli idømt elektronisk kontroll. Å møte brudd på besøksforbud med omvendt voldsalarm vil kunne medføre at færre bryter ilagte besøksforbud fordi den elektroniske kontrollen er klart mer inngripende.¹¹⁵

Omvendt voldsalarm kan også sies å ha en forebyggende effekt for nye krenkelser ved at bevissituasjonen for politiet er betydelig bedre sammenlignet med bevissituasjonen ved kontaktforbud uten elektronisk kontroll. Brudd på omvendt voldsalarm antas å ha en høy oppklarings sannsynlighet fordi eventuelle brudd på vilkårene er sikret bevismessig ved at GPS-signalene viser om domfelte har oppholdt seg innenfor forbudssonen.¹¹⁶ Bedre bevissituasjon tilsier at omvendt voldsalarm er egnet til å gi økt beskyttelse for fornærmede i sakene tiltaket benyttes i.

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) side 17.

¹¹⁶ *Ibid.*

7 Veien videre

For å sikre økt bruk av omvendt voldsalarm raskt, er det nødvendig å endre praksis innenfor gjeldende rett.

Videre kan utvikling av den tekniske løsningen potensielt resultere i at omvendt voldsalarm blir mindre inngripende for domfelte og at det dermed kan idømmes for en lengre periode uten at dette anses uforholdsmessig.

For å sikre kunnskap om hvorvidt tiltaket har egnet effekt til å beskytte fornærmede, vil det også være nødvendig med en evaluering av ordningen. En tilfredsstillende evaluering fordrer imidlertid endret statistikkføring hos politiet, for å avdekke hvor mange besøksforbud som er ilagt, hvilken type saker besøksforbud er ilagt i og i hvilke saker besøksforbud brytes. Det vil også være interessant å undersøke hva som skjer i familievoldssakene, både under den elektroniske kontrollen og særlig i etterkant, for å vurdere om volden faktisk stopper.

På Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging sin nasjonale konferanse om å forebygge vold i nære relasjoner i år, nevnte statssekretær i Justis- og Beredskapsdepartementet, Anette Carnarius Elseth, at det vil igangsettes utredninger for å vurdere innføring av oppholdspåbud for domfelte.¹¹⁷ Dette tiltaket vil være egnet til å flytte byrden over på domfelte i større grad enn omvendt voldsalarm, ved at fornærmede er trygg i områder utenom den påbudte oppholdssonen. Tiltaket vil imidlertid innebære et betydelig større inngrep i den domfeltes liv, og det antas å kunne ha betydning for den samlede reaksjonsfastsettelsen.

¹¹⁷ <http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/10/Statssekret%C3%A6r-Elisabeth-Carnarius-Elseth.pdf> Sist besøkt: 10.12.17.

8 Kilde- og litteraturliste

8.1 Lover og forskrifter

Grunnloven	Lov 18.mai 1814 om Kongeriket Norges Grunnlov.
Menneskerettsloven	Lov 21.mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.
Personopplysningsloven	Lov 14.april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger.
Politoloven	Lov 4.august 1995 nr. 53 om politiet.
Straffegjennomføringsloven	Lov 18.mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv.
Straffeloven 1902	Lov 22.mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov.
Straffeloven	Lov 20.mai 2005 nr. 28 om straff.
Straffeprosessloven	Lov 20.mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker.
Folkeregisterforskriften	Forskrift 17.juli 2017 nr. 1201 til folkeregisterloven.

8.2 Internasjonale konvensjoner

EMK	Europarådets konvensjon 4.november 1950 om beskyttelse av menneskerettigheter og de grunnleggende friheter.
Istanbul-konvensjonen	Europarådets konvensjon 11.mai 2011 om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.

8.3 Forarbeider

Innst.O. nr. 68 (2008-2009) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.).

NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold – menns vold mot kvinner i nære relasjoner.

NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov.

Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (rasistiske symboler, besøksforbud og strafferammen ved sammenstøt av lovbrudd).

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).

Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.).

Prop. 64 L (2014-2015) Lov om ikraftsetting av straffeloven 2005.

8.4 Rettspraksis

8.4.1 Høyesterettspraksis

Rt. 1998 s. 1638.

Rt. 2013 s. 588.

Rt. 2014 s. 1292.

Rt. 2015 s. 34.

HR-2016-783-A.

HR-2017-843-U.

HR-2017-1252-A.

HR-2017-1840-A.

8.4.2 Underrettspraksis

Agder lagmannsretts dom 23.01.2017, LA-2016-122565.

Agder lagmannsretts dom 04.10.2016, LA-2016-65538.

Borgarting lagmannsretts dom 28.03.2017, LB-2015-179552-2.

Borgarting lagmannsretts dom 19.01.2016, LB-2015-199542.

Frostating lagmannsretts dom 02.03.2017, LF-2016-197384.

8.5 Litteratur

8.5.1 Bøker og artikler

Andenæs, Johs., *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther (Oslo 2016).

Bårdsen, Arnfinn, ”Grunnloven, straffeprosessen og strafferetten – noen linjer i Høyesteretts praksis etter Grunnlovsreformen 2014”, *Jussens Venner* 1/2017 vol. 52.

Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett* (Bergen 2016).

Kjelby, Gert Johan, *Mellom rett og plikt til straffefølgning* (Oslo 2013).

Kjelby, Gert Johan, *Påtalerett* (Oslo 2017).

Matningsdal, Magnus, *Straffeloven Alminnelige bestemmelser Kommentartutgave* (Oslo 2015).

Øyen, Ørnulf, *Straffeprosess* (Bergen 2016).

8.5.2 Rapporter

Aas, Geir, *Mishandlingsbestemmelsen – En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. § 219 (§ 282/283)*, Politihøgskolen, PHS Forskning 2017:1 (Oslo 2017).

Bakketeig, Elisiv, *Mobil voldsalarm – en friere hverdag?*, Politihøgskolen, PHS Forskning 2006:1 (Oslo 2006).

Politidirektoratet, *Anmeldte kriminalitet og straffesaksbehandling 2016: Kommenterte STRASAK-tall* (Oslo 2017).

Rasmussen, Ingeborg, Steinar Strøm, Sidsel Sverdrup og Haakon Vennemo, *Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner*. Vista Analyse Rapport 2012/41 (Oslo 2012).

Statusrapport for handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2014-2017) 17. juli 2017 fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Thoresen, Siri og Ole Kristian Hjemdal, *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (Oslo 2014).

8.5.3 Annet

Dok. nr. 8: 74 S (2014-2015) Representantforslag 74 S (2014-2015), Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt og Knut Storberget om å styrke beskyttelsen til personer utsatt for vold, trusler om vold, personforfølgelse og stalking.

Dok. nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011.

E-postsvar fra seniorrådgiver Ingvild Hoel i Politidirektoratet, seksjon for etterretning og forebygging av 26. september 2017.

Høringsnotat fra Justis- og beredskapsdepartementet fra november 2017, Endringer i straffegjennomføringsloven, forskrift om straffegjennomføring, og forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen (øke gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)

Meld.St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve.

Prop. 12 S (2016-2017) Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021).

Prop. 66 S (2016 –2017) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) Samtykke til ratifikasjon av Europarådets konvensjon av 11. mai 2011 om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.

Prop. 1 S (2017-2018) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) for budsjettåret 2018 fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Rundskriv fra Politidirektoratet fra 21.01.2013, RPOD-2013-3.

Rundskriv nr. 3/2008: Rundskriv fra Riksadvokaten. *Familievold* (Oslo 2008).

Rundskriv nr. 1/2015: Rundskriv fra Riksadvokaten. *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2015 – politiet og statsadvokatene* (Oslo 2015).

Rundskriv nr. 1/2017: Rundskriv fra Riksadvokaten. *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2017 – politiet og statsadvokatene* (Oslo 2017).

<http://www.dagsavisen.no/innenriks/fotlenke-hindrer-vold-og-trusler-1.948086> Sist besøkt: 01.12.17.

<http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/10/Statssekret%C3%A6r-Elisabeth-Carnarius-Elseth.pdf> Sist besøkt: 10.12.17.

9 Vedlegg

9.1 Forkortelser av fotnoter

Nedenfor finnes en oversikt over forkortelsene benyttet ved kilde-og litteraturhenvisninger i fotnotene i oppgaven. Se øvrig kilde-og litteraturliste for en fullstendig oversikt over anvendte kilder og litteratur.

9.1.1 Forarbeider

Innst.O. nr. 68 (2008-2009) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.).	Innst.O. nr. 68 (2008-2009)
Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (rasistiske symboler, besøksforbud og strafferammen ved sammenstøt av lovbrudd).	Ot.prp. nr. 109 (2001-2002)
Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).	Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)
Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.).	Ot.prp. nr. 25 (2008-2009)

9.1.2 Rettspraksis

Agder lagmannsretts dom 10.04.2016, LA-2016-65538.	LA-2016-65538
Frostating lagmannsretts dom 02.03.2017, LF-2016-197384.	LF-2016-197384

9.1.3 Annet

Aas, Geir, <i>Mishandlingsbestemmelsen – En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. § 219 (§ 282/283)</i> , Politihøgskolen, PHS Forskning 2017:1 (Oslo 2017).	Aas (2017)
--	------------

Andenæs, Johs., <i>Alminnelig strafferett</i> , 6. utgave (Oslo 2016).	Andenæs (2016)
Bårdsen, Arnfinn, ”Grunnloven, straffeprosessen og strafferetten – noen linjer i Høyesteretts praksis etter Grunnlovsreformen 2014”, <i>Jussens Venner</i> 1/2017 vol. 52.	Bårdsen (2017)
Kjelby, Gert Johan, <i>Mellom rett og plikt til straffeforfølgning</i> (Oslo 2013).	Kjelby (2013)
Kjelby, Gert Johan, <i>Påtalerett</i> (Oslo 2017).	Kjelby (2017)
Matningsdal, Magnus, <i>Straffeloven Alminnelige bestemmelser Kommentartutgave</i> (Oslo 2015).	Matningsdal (2015)
Meld.St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve.	Meld.St. 15 (2012-2013)
Prop. 12 S (2016-2017) Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021).	Prop. 12 S (2016-2017)
Prop. 1 S (2017-2018) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) for budsjettåret 2018 fra Justis- og beredskapsdepartementet.	Prop. 1 S (2017-2018)
Rasmussen, Ingeborg. Steinar Strøm, Sidsel Sverdrup og Haakon Vennemo, <i>Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner</i> . Vista Analyse Rapport 2012/41. (Oslo 2012).	Vista Analyse (2012)
Rundskriv fra Politidirektoratet fra 21.01.2013, RPOD-2013-3.	RPOD-2013-3